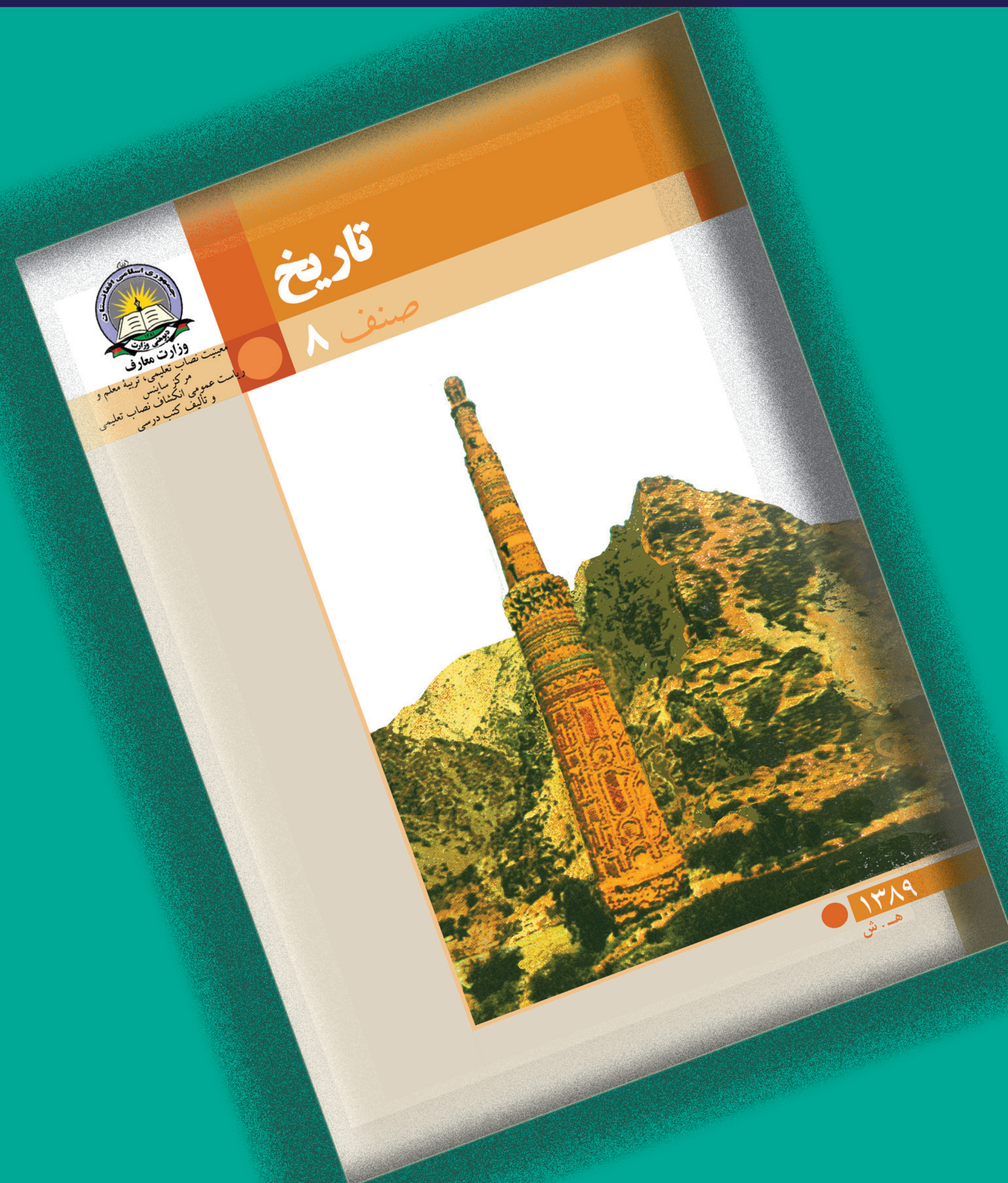

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و
تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم
رهنمای تدریس تاریخ

صنف ۸

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ ش.

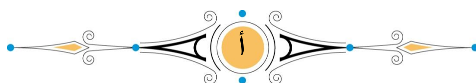
وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و
تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم
رهنمای تدریس تاریخ

صنف هشتم

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ . ش.

مؤلفان:

- دکتور فاروق انصاری
- سرمؤلف عبدالغیاث غوری
- پوهنیار انیسه محمود عمر
- معاون مؤلف عبدالمالک عابد
- معاون مؤلف محمد حسین احمدزی
- معاون مؤلف ستوری سادات

ایدیت علمی و مسلکی:

- پوهنمل زلمی هوتک

ایدیت زبانی:

- سید محمود خلیق

کمیتهٔ دینی، سیاسی و فرهنگی:

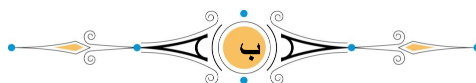
- داکتر عطاء الله واحدیار مشاور ارشد وزارت معارف و رئیس نشرات.
- سید فاضل شاه
- حبیب الله راحل مشاور وزارت معارف و سید محمود خلیق

کمیتهٔ نظارت:

- دکتور اسد الله محقق معین نصاب تعلیمی، تربیهٔ معلم ومرکز ساینس
- دکتور شیر علی ظریفی مسؤول پروژهٔ انکشاف نصاب تعلیمی
- معاون سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

طرح و دیزاین:

- حمیدالله غفاری
- محمد اشرف امین

بسم الله الرحمن الرحيم

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف

استادان و معلمان محترم،

تعلیم و تربیه اساس توسعه و انکشاف هر کشور را تشکیل می دهد و نصاب تعلیمی یکی از عناصر بنیادی تعلیم و تربیه می باشد که مطابق انکشافات علمی و نیازمندی‌های جامعه وضع می گردد، واضح است که انکشافات علمی و ضرورت‌های جامعه همواره در حال تَطَوُر می‌باشد؛ بناءً لازم است نصاب تعلیمی نیز به صورت علمی و دقیق مطابق ایجابات عصر و زمان انکشاف نماید. البته نباید نصاب تعلیمی تابع تغییرات سیاسی، نظریات و تمایلات اشخاص گردد.

کتاب رهنمای معلم که امروز در دسترس شما قرار دارد بنابر همین مشخصات تهیه و ترتیب گردیده و با تکیه بر میتودهای جدید تدریس، فعالیت‌ها و مواد معلوماتی نیز در آن اضافه شده است که یقیناً برای فعال نگاه داشتن شاگردان در عملیهٔ تدریس مفید و مؤثر می‌باشد.

امیدوارم محتویات این کتاب که با استفاده از روش‌های آموزش فعال تألیف و تدوین شده است، مورد استفادهٔ شما استادان عزیز قرار گیرد. با استفاده از فرصت از اولیای محترم شاگردان تقاضا بعمل می آید تا در تعلیم و تربیهٔ با کیفیت دختران و پسران خود همکاری متداوم نمایند، تا به این وسیله اهداف و آروزهای نظام معارف بر آورده گردد و نتایج و دست آوردهای خوبی برای نسل جوان و کشور ما داشته باشد.

استادان و معلمان گرانقدر ما در تطبیق مؤثر نصاب تعلیمی رسالت و مسؤولیت بزرگ دارند.

وزارت معارف همواره تلاش می نماید تا نصاب تعلیمی معارف مطابق اساسات و ارزشهای دین مبین اسلام، نیازمندی‌های جامعه و منافع ملی و وطندوستی با معیارهای جدید علمی ساینس و تکنالوژی انکشاف نماید.

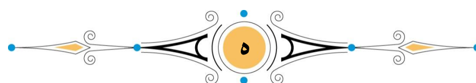
به منظور نیل به این مأمول بزرگ ملی از تمام شخصیت‌های علمی، دانشمندان تعلیم و تربیهٔ کشور و اولیای محترم شاگردان تمنا دارم، تا با ارائهٔ نظریات و پیشنهادات رهنمودی و سودمند خویش مؤلفان ما را در بهبودبخشی بیشتر از پیش تألیف کتب درسی و رهنماهای معلمان یاری نمایند.

از همهٔ دانشمندانی که در تهیه و ترتیب این کتاب سهم گرفته اند، و نیز از مؤسسات محترم ملی و بین المللی و سایر کشورهای دوست که در تهیه و ترتیب نصاب تعلیمی جدید، طبع و توزیع کتب درسی و رهنماهای معلمان زمینه سازی و یا همکاری‌های مادی یا معنوی نموده اند صمیمانه اظهار امتنان و قدردانی نموده تداوم همکاری‌های شان را آرزو می نمایم.

و من الله التوفیق

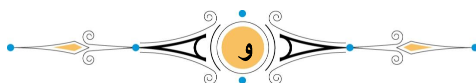
دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف جمهوری اسلامی افغانستان

فهرست عناوین

عنوان | صفحه

مقدمه

کتاب رهنمای معلم کتابی است که معلمان را در اجرای دقیق برنامه درسی در صنف رهنمایی میکند. فواید کتاب رهنمای معلم آشنا کردن معلمان عزیز با اهداف عمومی تعلیم و تربیه، اهداف دورۀ تحصیلی، آشنایی با برنامه درسی و شیوۀ تدریس درس به درس یک کتاب درسی است.

این رهنما در دو فصل تنظیم شده است. فصل اول تحت عنوان کلیات و معرفی برنامۀ درسی و فصل دوم تحت عنوان تدریس مضامین آموزشی یا تدریس درسهای مختلف است. فصل اول شامل دو قسمت است قسمت اول مقدمات و قسمت دوم آشنایی با برنامۀ درسی است. در قسمت مقدمات، معلمان عزیز با مقاصد تعلیم و تربیه و رسالت معلمی زیادتر آشنا میشوند و آنها بیشتر متوجه گردند که اهداف نظام آموزش و پرورش کشور عزیز ما افغانستان در ساحات مختلف اعتقادی و اخلاقی، علمی و آموزشی، فرهنگی و هنری، مدنی و اجتماعی و اقتصادی چه مقاصدی را دنبال میکند. موضوعات درسی مختلف، برای تحقق این اهداف طراحی شده است و معلمان در صنوف مختلف باید تلاش کنندکه از طریق ارائه محتوا و روشهای جذاب تدریس زمینۀ تحقق این اهداف را فراهم کنند.

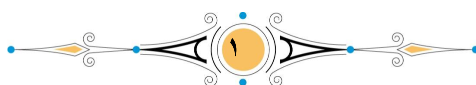
معلمان عزیز با اهمیت موضوعات درسی، اهداف کلی آموزش هر درس، محتوای برنامه (مضامین آموزشی)، نحوه ارتباط عمودی موضوعات آموزشی در صنوف مختلف، روشهای تدریس و شیوۀ ارزیابی از معلومات و مهارتهای شاگردان و لوازم اجرایی برنامه درسی بیشتر آشنا میشوند. روشهای تدریسی که در هر رهنما معرفی شده است، متناسب با موضوع درسی است، برای مثال روشهای تدریس توصیه شده در درس ریاضی با درس تاریخ و یا آموزش زبان مادری فرق میکند. وجه اشتراک این روشها تأکید آنها بر فعال بودن شاگردان در جریان یادگیری تحت هدایت معلم است.

فصل دوم این رهنما به برنامه ریزی سالانه (پلان سالانه) برای مناطق سردسیر و گرمسیر، نحوۀ تدریس هر درس (پلان روزانه) و منابع و مآخذی که برای تألیف رهنما از آنها استفاده شده اختصاص یافته است. اعتقاد نویسنده گان این رهنما بر این بوده است که معلمان گاه بدلیل نداشتن وقت کافی ممکن است که فرصت تهیه پلان روزانه را نداشته باشند و یا اینکه هر کدام استنباط های خاصی از اهداف درس داشته باشند، در نتیجه نحوۀ تدریس آنها با یکدیگر فرق کند. به منظور سهولت در کار معلمان پلان های تدریس به گونۀ نوشته شده است که نیاز آنها را در تدریس و اجرای برنامه به خوبی تأمین میکند. لازم به ذکر است که شیوۀ تدریس توصیه شده مانع از آن نیست که معلمان نتوانند از روشهایی که خود در طی سالها تدریس، اثرات یادگیری آن را تجربه کرده اند، استفاده نکنند و آنها را کنار بگذارند. بدون شک بهترین روش تدریس، روشی است که در آن یادگیری درس انجام شود و شما معلمان احساس رضایت را در چهره شاگردان ببنیید.

قسمت دیگری از پلان روزانه به پاسخ های متن درسها، و سؤالات پایانی درس و یا فصل اختصاص داده شده است. به منظور توسعه دانش معلمان در انتهای هر پلان درسی معلومات اضافی برای آنها آورده شده است.

بدون شک این رهنماها خالی از اشکال نیست. معلمان ارجمند با ارسال نظریات خود به مرکز نصاب تعلیمی میتوانند به غنی شدن این رهنماها کمک کنند.

در پایان موفقیت همه معلمان عزیز را در تربیت افرادی صالح و با ایمان و مسوؤل در برابر کشور عزیز ما افغانستان از خداوند (ج) خواهانیم.

فصل اول

اهمیت تعلیم و تربیه و رسالت معلمی

مربیان هرکدام تعلیم و تربیه را به شکل های متفاوت تعریف کرده اند. عدهٔ تعلیم و تربیه را انتقال، ارزیابی و توسعهٔ میراث فرهنگی گذشتگان می دانند. عدهٔ نیز تعلیم و تربیت را تشکیل نهایی، صفات و قابلیتهای معین در فرد خوانده اند. پارهٔ هم تعلیم و تربیت را آشکار ساختن استعدادهای نهفته در فرد یا به بیان روشنتر به فعل در آوردن توانایی و استعدادهای فرد می شمارند. برخی از مربیان، تعلیم و تربیت را آماده کردن فرد برای زنده گی کردن در اجتماع معین و آشنا ساختن وی به آداب و رسوم و عقاید و افکار خاص می پندارند. امروز نظریات مفیدتری دربارهٔ ماهیت تعلیم و تربیه به وسیلهٔ دانشمندان بزرگ ابراز شده است که نقل آنها در این مقدمه از اهمیت خاصی برخوردار است.

بعضی از مربیان، تعلیم و تربیت را رهنمایی جنبه های متعدد ابعاد مادی و معنوی فرد، یعنی جنبه های جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی، کاری، معنوی، هنری و اخلاقی می دانند.

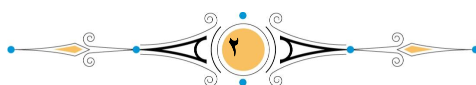
جان دیویی، تعلیم و تربیت را تجدید نظر در تجربیات و تشکیل مجدد آنها به گونه های که موجبات رشد بیشتری را در فرد فراهم نماید، تلقی کرده است.

همه تعاریف فوق از جهاتی درست اند، اما به تنهایی بسنده نیستند. مربیان از تعلیم و تربیت شاگردان انتظارات زیادی دارند. آنها از شاگردان انتظار دارند که در کنار فراگیری علم و هنر، با فرهنگ و آداب و رسوم کشور خود آشنا شده و به منظور سازگاری با جامعه و ورود موفقانه به اجتماع، عادات، مهارتها و نگرش های خاصی را کسب کنند، تا در نتیجهٔ شکوفایی استعداد بتوانند قابلیت های خود را بروز دهند. مهارت های کاری و شغلی مورد نیاز را جهت کسب معاش و تأمین نیازهای اقتصادی جامعه یاد بگیرند. از سوی دیگر انتظار میرود ابعاد مادی و معنوی شاگردان که توسط بیولوژستان، روانشناسان، جامعه شناسان، فلاسفه و علمای اخلاقی شناسایی شده است، از طریق پروسه تعلیم و تربیه رهنمایی، رشد و توسعه یابد.

از نظر دین مقدس اسلام، هدف تعلیم و تربیت، پرورش انسان کامل است. و انسان کامل کسی است که همه ابعاد مادی و معنوی او در حد توانایی رشد وتکامل پیدا کند. وظیفه مهم معلمان؛ رشد ابعاد وجودی (مادی و معنوی) انسان است چه موضوعات مختلف درسی هر کدام به دنبال تحقیق و پرورش بعد خاصی از وجود آدمی است.

هدف تعلیم و تربیت، پرکردن ذهن شاگرد از حقایق و واقعیت های مختلف نیست. شاگرد خوب الزاماً کسی نیست که معلومات زیادی کسب کرده است، برعکس شاگرد خوب کسی است که ابعاد وجودی او در همه زمینه ها رشد پیدا کرده باشد و یاد گرفته باشد که چگونه یاد بگیرد و چگونه عمل کند چنین فردی در تمام عمر در پی یادگیری است. پروسه تعلیم و تربیت این نیست که تنها به تربیت نخبگان توجه کند و به بقیه شاگردان بی اعتنایی کند. نظام تعلیم و تربیت مطلوب، پرورش استعداد همگان را مورد توجه قرار میدهد. تعلیم و تربیت به معنای صحیح آن به تحقق همهٔ اهداف تعلیم و تربیت توجه می کند. از سوی دیگر معلم آگاه و وارد به مبانی صحیح تربیتی، در همهٔ دوره های تعلیمی به تحقق تمام اهداف عمومی آموزش و پرورش از طریق فعالیت های مختلف درسی و فوق برنامه یی توجه دارد.

شاگردان در دورهٔ نوجوانی دارای ویژه گی های خاصی خود هستند. در این دوره شاگردان به لحاظ بدنی وارد مرحهٔ جدیدی از تغییرات جسمانی میشوند. ارتباط شاگردان با یکدیگر و گروه همسالان در این دوره شکل

مخصوصی به خود میگیرد. آماده گی شاگردان در این دوره برای انجام کارهای اجتماعی و شناخت آداب و رسوم مردم و اقوام مختلف زیادتر از دورۀ کودکی آنان است. نوجوانان در این دوره به لحاظ عاطفی از همکاری با دیگران و انجام کارهای خوب و کمک به دیگران لذت می برند. آنها دوست دارند که خود به طور مستقل بسیاری از امور مربوط به خویش را انجام دهند. آنان در این دوره، علاقۀ بیشتری برای درک اسرار عالم و یادگیری دربارۀ طبیعت و عالم معنی از خود نشان میدهند. ذوق هنری و حس زیبا شناسی نوجوانان و جوانان در این دوره بیش از دورۀ کودکی است. نوجوانان علاقه دارند که خود را به شکل های مختلف افاده کنند. آنها فرصت های مختلفی را برای آموزش فراهم میکنند. گاهی برخی از کارهای شاگردان برای معلم خوشآیند نیست، اما این فرصت ها از اهمیت تربیتی بالایی برخوردارند. یک معلم آگاه، توجه دارد که از این فرصت ها برای رشد ابعاد وجودی شاگردان خود، در زمینه های مختلف علمی، اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، دینی، جسمانی و عقلانی استفاده بسیار نماید.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان

اهداف عمومی تعلیم و تربیت در افغانستان با درنظرداشت جامعۀ افغانی و انکشاف همه جانبۀ علم و دانش در جهت آموزش و پرورش برای افراد آن ضروری پنداشته میشود. نکات ذیل شاخص های تعلیم و تربیه میباشد:

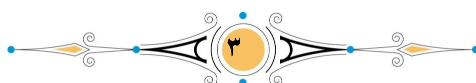
الف- اهداف اعتقادی و اخلاقی

- تقویۀ ایمان و اعتقاد به اساسات دین مقدس اسلام، توسعه بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآنی و سنن پیامبر(ص)؛
- ایجاد روحیۀ خودشناسی به منظور خدا شناسی؛
- تقویۀ روحیۀ اعتماد به نفس و الزام به سجایای اخلاقی؛
- ایجاد روحیۀ نظم و دسیپلین و رعایت ارزشهای قانونی؛
- تقویۀ روحیۀ درک مسوؤلیت در برابر ارزشهای تعلیمی، تربیتی و اجتماعی.

ب: اهداف علمی و آموزشی

در نتیجه پروسه های آموزشی که به وسیلۀ نصاب تعلیمی وسایر فعالیتهای ماورای نصاب صورت می گیرد، شاگردان دانش اساسی ولازمی را کسب و مهارتهای عالیتر فکری را انکشاف خواهند داد؛ بنابراین اهداف مهم علمی و آموزشی زیر در نظر گرفته شده است:

- کسب و تقویۀ مهارتهای آموزشی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، و نوشتن به کار بردن اعداد و حسن خط در زبان های رسمی و خارجی؛
- آموختن مهارتهای آموزش: انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در پروسه های آموزش و نتایج حاصله از آن؛
- تقویۀ قابلیت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه های علمی فرهنگی و فنی؛
- آموزش علوم، فنون تکنالوجی معاصر و کسب مهارتهای فردی و اجتماعی مورد نیاز؛
- کسب مهارت جهت حل معضلات و پرابلم های فردی و اجتماعی.

ج: اهداف فرهنگی و هنری

- شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی، خامکدوزی، بافت، مهندسی، رسامی، خطاطی، نقاشی، تزیین خانه) و هنرهای سالم جهانی و نیز پرورش و رهنمایی ذوق و استعدادهای هنری و زیبا شناسی.
- آگاهی از تاریخ و فرهنگ و تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان؛
- حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، آداب و سنن پسندیدۀ جامعۀ افغانستان؛
- انکشاف مهارتهای هنری از طریق تمرین و فعالیت های انفرادی و جمعی؛

د: اهداف مدنی و اجتماعی

تعقیب اهداف ذیل در انکشاف موقف شاگردان بحیث اعضای یک فامیل، محل، منطقه، اجتماع ملی و بین المللی کمک خواهد کرد.

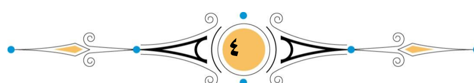
- تقویۀ روحیۀ حفاظت از نوامیس ملی، تحکیم بنیاد روابط خانواده بر پایه تساوی حقوق و اخلاق اسلامی؛
- تقویۀ روحیۀ برادری، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبستگی ملی و بین المللی.
- انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، ضدیت با جنگهای ناروا و مبارزه با مواد مخدر؛
- تقویۀ روحیۀ احترام به قانون و رعایت آن، حمایت از حقوق قانونی همگانی بدون در نظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابستگی سیاسی و امثال اینها؛
- انکشاف روحیۀ مشارکت در فعالیتهای دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی؛
- تقویۀ روحیۀ پذیرش اندیشه های دیگران و حل مناقشات از طریق گفتگو و جر و بحث؛
- ایجاد روحیۀ فرهنگ شکیبایی و همدیگر فهمی؛
- تقویۀ روحیۀ استفاده از تجارب و دستاوردهای علمی و تخنیکی جامعه بین المللی؛
- تقویۀ روحیۀ احترام به کرامت انسانی و اساسات حقوق بشر؛
- رشد انکشاف روحیۀ احترام به مقام انسانی زن و حمایت از حقوق آنان؛
- تقویۀ روحیۀ رعایت حقوق بزرگان، همسایه گان، شهروندان و موازین جامعۀ مدنی؛

هـ: اهداف اقتصادی

- درک ضرورت انکشاف و اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده؛
- درک ارزش و اهمیت کار و تقویۀ روحیۀ اشتغال در مشاغل مفید؛
- ایجاد روحیۀ صرفه جویی، قناعت و پرهیز از اسراف و تجمل گرایی؛
- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوۀ های مناسب استخراج و استفاده از آنها و پرورش روحیۀ حراست از اموال و دارایی های عامه.

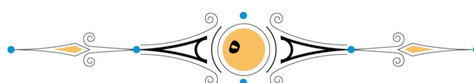
اهداف عمومی دورۀ متوسطه از صنف (۷-۹)

شاگردانی که دورۀ ابتدائیه را موفقانه سپری نمایند. طبق خواهش خودشان شامل این دورۀ تعلیمی و تربیتی میشوند.

هدف کلی این دوره، انتخاب مسیرهای مختلف زنده گی مطابق با استعداد و علاقهٔ شاگردان و با در نظرداشت ضرورتها و امکانات کشور میباشد و اهداف این دوره را به قرار ذیل میتوان درنظر داشت:

۱. تقویت دستآوردهای تعلیمی و تربیتی دوره های گذشته و آماده گی برای دورهٔ بعدی؛
۲. توسعه معلومات و تعمق در مسایل دینی، اخلاقی و مبانی اعتقادی و آشنایی مزید به دانش اسلامی؛
۳. انکشاف روحیهٔ خود شناسی به منظور معرفت بیشتر به خداوند(ج)؛
۴. تشخیص استعدادهای شاگردان در رشته های مختلف درسی؛
۵. گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان دربارهٔ محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم و تجارب پیشرفته بشری که با مفاهیم وسایل و اساسات ساینس استوار باشد؛
۶. انکشاف متوازن آموزش زبانهای رسمی کشور، تقویه زبانهای مادری و زبانهای خارجی و انکشاف سویهٔ علمی شاگردان در افادهٔ مرامها به صورت تحریری و شفاهی؛
۷. انکشاف روحیهٔ اخوت، تعاون، صلح و همبستگی ملی، ضدیت با جنگهای ناروا و تروریزم، مبارزه با مواد مخدر و نفی انواع تبعیض و تعصب و سمت دهی شاگردان در راستای رقابتهای سالم در کارهای شایسته؛
۸. رشد مهارتهای تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعدادهای آنها؛
۹. پرورش روحیهٔ مسوؤلیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیت های دینی و فرهنگی و اجتماعی؛
۱۰. پرورش علاقهٔ شاگردان به کار وسعی در جهت فراهم ساختن زمینه های علمی آن؛
۱۱. انکشاف مهارتهای سنجش خودی در پروسه های آموزشی؛
۱۲. مواظبت از صحت جسمی خویش.

ارزش آموزش تاریخ

الف: تاریخ چیست؟

تاریخ علمی است که حوادث گذشته را در قید زمان و مکان بیان می دارد. دقت به زمان و مکان در رابطه با حوادث گذشته، تاریخ را از افسانه جدا میسازد. هر واقعه و حادثه که در زمان معین و مکان مشخص واقع شده باشد، واقعه تاریخی است. مثلاً غزوۀ بدر که در سال دوم هجرت در نزدیکی مدینۀ منوره واقع شد، یک واقعه تاریخی است این وظیفۀ علم تاریخ است که در مورد آن واقعه به ما معلومات بدهد.

علم تاریخ از جملۀ علوم اجتماعی است، با رشته های مختلف علوم اجتماعی روابط دارد. این رابطه ها با بعضی از علوم یک جانبه می باشد. در مورد رشته های مختلف علمی مانند کیمیا، بیولوژی، فزیک و غیره رابطه یک جانبه دارد. در حالی که بعضی از علوم مانند جامعه شناسی، اقتصاد، بشرشناسی، باستان شناسی وغیره روابط دو جانبه دارد. هم برای این دسته از علوم امداد میرساند و هم برای رسیدن به هدف خویش از آن علوم امداد می جوید.

برای شناخت تاریخی جوامع بشری مطالعات چند جانبه را باید انجام داد. این جنبه ها عمدتاً ساختار سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع را در بر میگیرد. بر بنیاد همین جنبه ها میتوان تاریخ را تحت عناوین؛ مانند: تاریخ سیاسی تاریخ تحلیلی، تاریخ اجتماعی، تاریخ اقتصادی و تاریخ فرهنگی جوامع تقسیم بندی کرد. دانشمندان برای فهم بهتر تاریخ را به دوره های قبل از تاریخ و دوره های تاریخی تقسیم بندی نموده اند.

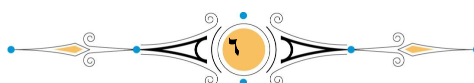
یکی از ابعاد مهم در شناخت و فهم حوادث تاریخی موجودیت منابع تاریخی است. بدون منابع تاریخی صدور حکم تاریخی ممکن نیست. منابع خطی و تحریری، منابع شفاهی و فلکلوری، منابع مادی و آثار تاریخی از جمله انواع منابع تاریخی می باشند. تحلیل و ارزیابی منابع تاریخی ارتباط به نوعیت منابع دارند، که مورد استفاده تاریخ نویس می باشد.

یافت حقیقت در حوادث گذشته نیز یکی از عمده ترین معضلات و پیچیده گی ها در تدوین و تألیف تاریخ است، دخیل نه کردن ذهنیت نویسنده در متن تاریخی از حب و بغض در ارائۀ حوادث تاریخی، جلوگیری از اغماض و پنهان کاری و از این قبیل مسایل دیگر در تهیه و تدوین تاریخ، اثر بس عمده برجا میگذارند.

ب:اهمیت آموزش تاریخ

تاریخ، انسان را با جوامع و تمدن های گذشته آشنا ساخته و از رمز و رازها فراز و نشیب های زنده گی آگاه میسازد. مطالعه تاریخ انسان را از قفس تنگ آداب و رسوم خویش رها ساخته و به تماشای سبک های زنده گی متنوع و گوناگون جوامع مختلف در مکان ها و در زمانهای دیگر میبرد و فرهنگها و شخصیت های گوناگون را معرفی می نماید. تاریخ ما را به موجبات رشد و پیشرفت علم و اندیشه در عرصه های مختلف آشنا می سازد و توسعه تکنالوژی را در طول زمان و پنهای مکان نشان میدهد. تاریخ نظام های مختلف سیاسی و شیوۀ های گوناگون حکومتی را به ما معرفی میکند و معایب، حسن، و نقاط مثبت هر یک را آشکار میسازد.

از اینرو، تاریخ کتاب بزرگ عبرتها از زنده گی واقعی نسلها، جوامع و تمدن های گذشته است و این عبرتها به شاگردان فرصت آن را میدهد که قدرت تجزیه و تحلیل ذهن خود را در پدیده های اجتماعی افزایش دهند، نظام های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را تحلیل و نقد نمایند و از تجارب مثبت گذشتگان در زنده گی خود بهره برده و از اشتباهات آنها دوری کنند.

ج: اهداف آموزش تاریخ

از تدریس مضمون تاریخ دورۀ ثانوی انتظار میرود که اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی ذیل را تأمین و بـرآورده سازد:

- متعلمین را با تاریخ کشور، و منطقه و جهان آشنا سازد؛
- متعلمین را با جوامع و تمدن های گذشته اجمالا آشنا سازد؛
- آنها را با فراز و نشیب های زنده گی فردی و اجتماعی گذشته گان آشنا سازد؛
- سبک های زنده گی گذشته گان را متعلمین بیاموزند؛
- برخی از مهمترین شخصیتهای دورۀ گذشته را به آنها معرفی کند؛
- تاریخ پیدایش و گسترش اسلام را اجمالاً برای آنها بازگو کند؛
- تاریخ نشر و پذیرش اسلام در افغانستان را به اختصار به آنها بیاموزاند؛
- آنها را به رشد و پیشرفت علم و اندیشه در عرصه های گوناگون آشنا سازد؛
- رشد تدریجی تکنالوژی و شیوۀ های استفاده از منابع آن را برای آنها روشن سازد؛
- آنها را با نظام های سیاسی گوناگون که در طول تاریخ بر جوامع انسانی حکومت کرده اند، آشنا سازد؛
- شاگردان بتوانند مفاهیم تاریخی را درک و تشریح نمایند؛
- قدرت ذهن آنها را در تجزیه و تحلیل رویدادهای تاریخی افزایش دهد؛
- متعلمین را قادر سازد تا از تجارب سودمند گذشته گان درعرصه های مختلف زنده گی خود استفاده کننـد و از روش های غلط گذشته گان پرهیز نمایند؛
- متعلمین بتوانند در پرتو شناخت تاریخ، جنبه های مثبت و منفی نظام های سیاسی و اقتصادی خود را تحلیـل نموده و ابعاد مختلف آنرا نقد نمایند؛
- شاگردان بتوانند مهارتهای ارتباطی را از طریق شنیدن، مباحثه و خواندن با دیگران برقرار کنند؛
- آنها را قادر سازد تا با عبرت از تجارب گذشته گان به انسان های مفید و فعال در جامعه تبدیل شوند.

دیدگاه برنامۀ درسی در آموزش تاریخ

منظور از دیدگاه در برنامۀ درسی، آموزش یک موضوع درسی با توجه به ملاحظات علمـی و تربیتـی اسـت. در آموزش تاریخ دیدگاه اصلی کسب بینش علمی تاریخی و عبرت آموزی است. منظور از کسب بینش علمی شـناخت عناصر سازنده یک واقعه تاریخی است (زمان، مکان، شخصیت ها، علت هـا، پیامـدهای حادثـه) و منظـور از عبـرت آموزی گرفتن درس های مختلف از یک حادثۀ تاریخی است.

برای شناخت اوضاع تاریخی جوامع بشری، مطالعات چند جانبه را باید انجام داد. این جنبه هـا عمـدتاً سـاختار سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع را در بر میگیرد. بر بنیاد همین جنبه ها می توان تاریخ را نیـز تحـت عناوین مانند: تاریخ سیاسی، تاریخ اجتماعی،تاریخ تحلیلی، تاریخ اقتصادی و تاریخ فرهنگی جوامـع تقـسیم بنـدی کرد. مطالعه و فهم این بخش های تاریخ را نمیتوان بدون نظر داشت تقسیم بندی زمان در تاریخ تکمیل و قابل فهم نمود. درک و تثبیت زمان در تاریخ یکی از بعدها بنیادی علم تاریخ است.

دانشمندان برای درک و فهم بهتر حوادث و وقایع تاریخی، دوره های تاریخی را مطـرح ودر تهیـه، تـدریس و تفهیم مسایل تاریخی آنرا در نظر میگیرند.

جدول وسعت و تسلسل دروس تاریخ: صنف هشتم

فصل	عناوین اصلی و فرعی	نتایج دانشی	نتایج مهارتی
فصل اول: افغانستان و اسلام	• اوضاع افغانستان در هنگام ظهور اسلام • انتشار دین اسلام • اوضاع افغانستان در روزگار اموی ها • قیام یحی بن زید در شمال افغانستان • ابومسلم خراسانی • امیر فولاد و امیر کرور غوری • اوضاع افغانستان در روزگار عباسی ها • برمکیان • فرهنگ و علوم در دورهٔ عباسی ها تأثیر متقابل اعراب مسلمان و مردم افغانستان	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف دانشی زیر دست یابند: • با اوضاع عمومی افغانستان در هنگام ظهور اسلام آشنا شوند؛ • با چگونگی گسترش اسلام در افغانستان آشنا شوند؛ • خانواده های مهم عربی اسلامی (اموی ها و عباسی ها) را بشناسند؛ • با علل قیام های مردم افغانستان آشنایی حاصل کنند؛ • شخصیت های مهم تاریخی این دوره مانند ابومسلم خراسانی، امیر فولاد و امیر کرور را بشناسند؛ • با اوضاع اجتماعی افغانستان در روزگار اموی ها و عباسی ها آشنا شوند؛ • با تأثیرات اسلام و مردم افغانستان بر یکدیگر آشنا شوند.	از شاگردان انتظار میرود با خواندن این فصل مهارت تحلیل وقایع تاریخی را بدست آورند؛ مهارت استفاده از نقشه های جغرافیایی و اتلس تاریخی را پیدا کنند.
فصل دوم: حکومت های مستقل اسلامی افغانستان	• طاهریان • صفاریان • سامانیان • غزنویان • سلجوقیان • بزرگترین خدمت سلجوقیان • غوریان • خوارزم شاهیان • مغولان • آل کرت	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف دانشی زیر دست یابند: • با خاستگاه حکومت های مستقل اسلامی از طاهریان تا آل کرت آشنا شوند؛ • با چگونگی شکل گیری حکومت های محلی اسلامی در افغانستان آشنایی پیدا کنند؛ • با شخصیت هایی که نخستین بار پرچم استقلال را برافراشتند آشنا شوند؛ • با اقدامات حکومت های مستقل اسلامی آشنا گردند؛ • با چگونگی روابط میان سلاطین و خانواده های حاکم	از شاگردان انتظار میرود با خواندن این فصل: مهارت تحلیل و شناخت وقایع تاریخی را پیدا نمایند؛ شاگردان بتوانند گزارش تاریخی در بارهٔ سلسله های مذکور تهیه نمایند

	• تیمور تیموریان هرات	محلی آشنایی پیدا کنند؛ • با زمینه های تاریخی هجوم مغولان بر افغانستان آشنا شوند؛ با چگونگی روابط حکومت های محلی با مغولان و تیموریان آشنا شوند.	
فصل سوم: روابط افغانستان و کشور های همسایه پیش از قیام قندهار	• شیبانی های ماوراء النهر • استراخانی ها • بابریان هند • فرزندان بابر صفوی های ایران	آشنا ساختن شاگردان با سلسله های حکمران همسایه مانند: • شیبانی ها و استراخانی های ماوراء النهر، بابریان هند و صفویهٔ ایران؛ آشنا ساختن شاگردان با چگونگی روابط سلسله های مذکور با افغان ها.	از شاگردان انتظار میرود با خواندن این فصل: • اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشور های مذکور و همچنین روابط افغان ها با همسایگان را تحلیل کنند؛ شاگردان بتوانند مهارت کامل کردن نقشه خام را پیدا نمایند.
فصل چهارم: رستاخیز قندهار	• قیام قندهار (هوتکی ها) • جانشینان حاجی میرویس خان • میر عبدالعزیز • شاه محمود هوتکی • حمله به ایران • تشکیل دولت هوتکی در ایران پایان دولت هوتکی	• آشنا ساختن شاگردان با اهداف استقلال طلبانه افغان ها در قندهار؛ • آشنا ساختن شاگردان با زمینه های شکل گیری حرکت حاجی میرویس خان هوتک؛ آشنا ساختن شاگردان با جانشینان میرویس خان، تشکیل دولت هوتکی در ایران و فرجام کار هوتکیان	• از شاگردان انتظار میرود با خواندن این فصل بتوانند: • زمینه های شکل گیری نهضت های آزادی بخش ملی و محلی را تحلیل نمایند؛ همچنین شاگردان بتوانند سیر حرکت افغانها تا اصفهان را ترسیم نمایند.
فصل پنجم: تاریخ کشور های همسایه در قرون وسطی و جدید	• ایران در قرون وسطی و جدید (علویان طبرستان، زیاریان، آل بویه، صفویه، افشارها و زندیه). • هند در قرون وسطی و جدید • حکومت لودی ها و سوری های افغان در هندوستان.	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف دانشی زیر دست یابند: • آشنایی با موقعیت جغرافیایی کشور های ایران، هند، روسیه و چین؛ • آشنایی با اوضاع سیاسی در کشور های یاد شده؛ • آشنایی با کشور چین در قرون وسطی جدید.	از شاگردان انتظار میرود با خواندن این فصل به اهداف مهارتی زیر دست یابند: • بتوانند اوضاع سیاسی و اجتماعی و فرهنگی کشور های مذکور را تحلیل کنند؛ • بتوانند سیر کلی حوادث تاریخی در منطقه را تحلیل نمایند؛

	• حکومت گورکانیان در هند. • روسیه در قرون وسطی و جدید • سلطنت پطر کبیر چین در قرون وسطی و جدید		بتوانند نقشهٔ خام را تکمیل کنند.
فصل ششم: تاریخ اروپـا در قـرون وسطی و جدید	• اوضاع عمومی اروپا در قرون وسطی. • اوضاع اجتماعی و اقتصادی. • اوضاع سیاسی در قرون وسطی. • جنگ های صلیبی. • نتایج جنگ های صلیبی. • رنسانس • رشد شهرنشینی. • افزایش قدرت پادشاهان. • تحولات در عرصه علم، ادب و فرهنگ. • انقلابات بزرگ اروپا. • انقلاب صنعتی انگلستان. • انقلاب کبیر فرانسه.	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف دانشی زیر دست یابند: • آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات زیر: قرون وسطی، رنسانس. • آشنایی با اوضاع اجتماعی اروپا در قرون یاد شده. • آشنایی با اوضاع سیاسی اروپا در قرون یاد شده. • آشنایی با علل جنگ های صلیبی. • آشنایی با نتایج جنگ های صلیبی. • آشنایی با انقلاب های اروپا. • انقلاب انگلستان. انقلاب فرانسه.	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف مهارتی ذیل دست یابند: • ترسیم یک خط زمانی برای اروپا در قرون وسطی و جدید. • بیان نقش کلیسا در اروپا بر زندگی دینی و سیاسی. • بیان علل ظهور رنسانس در اروپا. • مقایسه بین انقلاب صنعتی انگلیس و انقلاب کبیر فرانسه از حیث علل و نتایج.
فصل هفتم: تاریخ امریکا در قرون وسطی جدید	• مردم بومی امریکا • تمدن مایاها • تمدن آزتک • تمدن اینکا • کشف امریکا و آغاز مهاجرت استقلال ایالات متحده امریکا	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف دانشی زیر دست یابند: • آشنایی با اقوام بومی آمریکا (مایا، اینکا، آزتک). • آشنایی با مهاجرت های جدید به امریکا. • آشنایی با اوضاع سیاسی و اجتماعی قبل از استقلال. آشنایی با مراحل استقلال امریکا.	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف مهارتی ذیل دست یابند: • ترسیم توزیع جغرافیایی اقوام بومی امریکا. توضیح نحوه استقلال امریکا.

استراتیژی های تدریس در آموزش اجتماعیات

استراتیژی های تدریس نصاب تعلیمی دروس اجتماعی مانند سایر رشته ها متنوع است. ولـی مـضمون دروس اجتماعی استراتیژی های خاصی دارد که با طبیعت موضوعات آن مناسب است:

در اینجا لازم است که به استراتیژی هایی بپردازیم که با طبیعت مضمون تاریخ، شرایط افغانستان، سطح علمی و سنی شاگردان سازگار باشند. این استراتیژی ها بر این اصل استوار است که تعلیم بر محور شـاگرد مـی چرخـد و معلم تنها کار تعلیم را تسهیل میکند. تعلیم صحیح نیازمند استراتیژی ها گوناگونی است که باید با طبیعت مضمون تناسب داشته باشند. مهمترین ستراتیژی ها عبارتند از:

۱- جستجو و حل مسالۀ

استراتیژی حل مسایل یک استراتیژی است که معلم سؤالات اساسی یی را مطرح میکند و شاگردان باید جواب دهند و حل آنها را بیابند. شاگردان این کار را باید از طریق تفحص معلومات و حقایق در مراحل زیـر انجـام دهنـد: تعیین مسالۀ، انتخاب نمونه، فرضیه سازی، گردآوری بیان راه حل های ذهنی یا طرح حل مسئله، جمع آوری بیانات و تحلیل، نتیجه گیری از بیانات، اظهار نظر – دقت بیشتر. معلم می تواند از این استراتیژی در خـلال ارائـه مـسایل زنده گی واقعی (اقتصادی، اجتماعی و سیاسی) استفاده کند و شاگردان را به چند گروه تقسیم نماید تـا دربـارۀ راه حل های ممکن بحث کنند. معلم باید شاگردان را کمک کند تا منابع لازم را در اختیار آنها قرار دهد، عملیات تعلیم و تربیت را تنظیم نماید، و آنها را تشویق نماید تا از مهارتهای خود در بحث و جستجو استفاده کنند.

۲- تحلیل متن

این استراتیژی در تدریس مضمون تاریخ و معلومات مدنی استفاده میشود. این استراتیژی از متونی که از مصادر و مراجع انتخاب میشود، استفاده میشود. این استراتیژی شامل مراحل زیر است:

- بعد از آنکه متن اصلی برای شاگردان توضیح شد، معلم آنرا می خواند؛
- به شاگردان یک فرصت کوتاه میدهد تا متن را بخوانند و روی سؤالاتی که مطرح میشود فکر کنند؛
- معلم و شاگردان در مباحثه گروهی روی جوابها بحث می کنند؛
- معلم بین متن اصلی و سایر مواد ارتباط برقرار می کند تا رابطه بین مضمون های مختلف برقرار شود.

۳- استراتیژی تدریس مستقیم

زمانی از این روش استفاده میشود که معلم بخواهد مطالب را با استفاده از روش بیان و کفتگو ارائه کند. در این روش نقش اساسی را معلم ایفا میکند. این روش برای تدریس موضوعات تـاریخی ماننـد جنـگ جهـانی اول وغیـره مناسب است. معلم می تواند از این روش برای تدریس مفاهیم و رسیدن به تعمیم استفاده کند و در صورتی کـه از شیوۀ قیاسی استفاده کند باید مراحل ذیل را مراعات نماید:

- تعریفی رابرای مفهوم ... ارائه کند؛
- با شاگردان دربارۀ خصوصیات اقتصاد بحث کند؛
- مثالهایی از مفهوم اقتصاد (زراعت، تجارت و ...) ارائه کند؛
- با ارائه مثالهایی مفهوم به شاگردان بدهد و از آنها بخواهد که آنها را دسته بندی کنند.

۴- استراتیژی کارگروپی

در این روش شاگردان به چند گروه چهار تاشش نفره تقسیم میشوند. این روش فراگیری فعال را از طریق گوش دادن صحیح و مهارتهای بحث و گفتگو، تشویق می کنند. در این روش شاگردان هر گروه برای رسیدن به اهداف مشترک با یکدیگر کار میکنند. معلم میتواند از برخی وسایل برای کمک به شاگردان استفاده کند. از روش کار گروهی میتوان در انجام تحقیقات ساده، ترسیم نقشه، اجرای یک نمایشنامه، ساختن یک مدل استفاده کرد.

۵- بازی نقش

این روش از روشهای مهم فراگیری فعال به شمار میرود. در این روش از شاگردان خواسته میشود که نقش هایی معینی را که در زنده گی واقعی وجود دارد بازی کنند، معلم باید به هر یک از شاگردان بگوید که چه نقشی را ایفا نمایند.

به عنوان مثال از شاگردان خواسته میشود که مسألهٔ انکشاف زراعت را تمثیل کنند؛ معلم با همکاری شاگردان موضوع را مشخص میکند و افراد را برای ایفای نقش های معینی انتخاب میکند؛ مثلاً: شاگرد اول را برای بازی نقش دهقان، شاگرد دوم را برای نقش وزارت زراعت و شاگرد سوم را برای ایفای نقش مالک زمین انتخاب میکند، بعد از آن معلم شاگردان را آزمایش میکند و صنف را برای تمثیل آماده و شاگردان نقش خود را بازی میکنند.

۶- روش تمرین

تمرین یکی از فنونی است که از قدیم در امر آموختن به کار رفته است. امروز که هدف های تربیتی در حیطه های دانستنی های ذهنی و مهارتی تنظیم میشوند، مسوؤلیت معلم در دادن تمرین های مناسب به متعلمین بیشتر میشود. تمرین انواع مختلفی دارد؛ مانند: تمرین تکراری، تمرین استنباطی که همراه با تفکر است، استدلال و کاربرد مفاهیم و تمرین های عملی: از تمرینهای عملی میتوان برای کسب مهارت در خواندن نقشه های تاریخی، جغرافیایی، پیدا کردن طول و عرض جغرافیایی و شجره نامه استفاده کرد.

۷- روش توضیحی (لیکچر)

روش توضیحی عبارت است از انتقال مستقیم اطلاعات به متعلمین با استفاده از مطالب چاپی، تشریح درس و سایر رسانه ها، در این روش معلم مفاهیم و موضوعات درسی را برای شاگردان عرضه میکند، از جمله محاسن روش توضیحی این است که میتوان مجموعه کامل از حقایق، اصول و مفاهیم را به شیوهٔ منسجم به متعلمین آموخت. از محدودیت های این روش آن است که شاگرد مطالب حاضر و آماده دریافت میکند و در کشف حقایق، فعال پذیرست این روش در صورتی که با سایر روشها به کار برده شود مؤثر خواهد بود. از روش توضیحی در آموزش بسیاری از مفاهیم علمی میتوان استفاده کرد.

۸- روش مباحثهٔ گروهی (گروپی)

روش مباحثه یکی از کهن ترین روش هایی است که در طول تاریخ تعلیم و تربیه به کار رفته است. در روش مباحثه گروهی، معلم ابتدا شاگردان را به چند گروه تقسیم میکند برای هر گروه موضوع را مشخص میکند و از شاگردان میخواهد تا دربارهٔ آن بحث کنند. در پایان یک نفر از اعضای گروه نتیجه را به اطلاع سایر شاگردان میرساند.

بحث گروهی روشی است که به افراد فرصت میدهد تا نظرات، عقاید و تجربیات خود را با دیگران درمیان بگذارند؛ اگر معلم در بحث گروهی نظارت نکند ممکن است که وقت گروه صرف صحبت های بی فایده شود. از این روش میتوان در آموزش موضوعات اجتماعی، قضاوت در مورد عملکرد قهرمانان تاریخی و یا مسایل مربوط به جغرافیه بشری استفاده کرد.

۹- روش واحد کار (پروژه یی)

روش واحد کار مستلزم بررسی، جمع آوری اطلاعات و یافتن راه حل، مطالعه و انجام کار عملی است. این روش معمولاً در خارج از مکتب صورت میگیرد. در این روش معلم موضوعی را با توجه به علایق شاگردان انتخاب میکند و از آنها میخواهد که در مورد آن به جمع آوری اطلاعات و یا انجام یک فعالیت بپردازند. برای مثال جمع آوری سنگ ها، تهیه عکس از مناظر به کمک کمره عکاسی، مطالعه یک بنای تاریخی، تهیهٔ نقشهٔ جغرافیایی از یک محل کوچک، مطالعه در خصوص یک موضوع اجتماعی.

۱۰- سیر علمی

گردش علمی یک فعالیت تجربی خارج از مکتب است و در بیرون از صنف صورت میگیرد برای مثال گردش در شهر، بازدید از یک کارخانه، بازدید از بازار، آشنایی با کتابخانه، آثار تاریخی، بازدید از یک اداره، یک مزرعه زراعتی، یک معدن، یک موزیم یک منظرهٔ جغرافیایی و مواردی از این قبیل.

لازم نیست سیر علمی حتماً دیدن از نقاط دور دست باشد، بلکه مشاهده محیط اطراف شاگردان که امکان کسب تجارب آموزشی را فراهم میکند نیز میتواند سیر علمی محسوب شود.

۱۱- روش سؤال و جواب

روش سؤال و جواب، فنی است که میتوان از آن در تدریس کلیه دروس استفاده کرد. به خصوص در زمانی که معلم میخواهد توجه شاگردان را به تفکر دربارهٔ یک مفهوم جدید جلب کند، از این روش استفاده میکند، این فن ممکن است که برای مرور مطالبی که قبلاً تدریسی شده است و یا برای ارزیابی از میزان آموخته های شاگردان مورد استفاده قرار گیرد.

انواع سؤال های که معلم میتواند مطرح کند، میتوان آنها را به شرح زیر خلاصه کرد:

۱. سؤال برای خلاصه کردن

مثال: درس کوشانیان را بخوانید و آن را خلاصه کنید.

۲. تجزیه و تحلیل

مثال: چه عواملی موجب شد که اسکندر سرزمین های زیادی را فتح کند.

استراتیژیهای ارزیابی از معلومات شاگردان

ارزیابی وسیلهٔ تشخیص میزان رسیدن به اهداف آموزشی است. این ارزیابی، تصویر روشنی از موفقیت ها، روشها و فعالیتهای آموزشی به معلم میدهد. دروس اجتماعی از روشهای مشابه با مضمونهای دیگر برای ارزیابی استفاده می کند، ولی به خاطر تفاوت موضوع، از برخی از آنها بیشتر استفاده می شود.

از آنجایی که ارزیابی یکی از مهم ترین برنامه های تربیتی است، فراگیری یک درس مستلزم آن است که از جمود (تلقین و حفظ معلومات) خارج شود و به فراگیری زنده (بحث و تحلیل، تفسیر، حل مسایل) تبدیل شود. برخی از مهم ترین استراتیژیهای ارزیابی به شرح زیر است:

۱- روش قلم و کاغذ (تحریری)

این روش که از قلم و کاغذ استفاده میکند، و ما آنرا امتحان تحریری میگوئیم یکی از مهم ترین استراتیژهایی است که قدرت شاگردان را در کارهای مشخصی اندازه گیری میکند. در این روش شاگردان به سؤالهایی که به آنها داده میشود به صورت کتبی جواب میدهند. در امتحانات فصلی یا سالیانه معمولاً از این روش استفاده میشود تا میزان فراگیری شاگردان برای دورۀ مشخصی ارزیابی گردد. باید یادآوری کرد که این نوع امتحان به حوزۀ شناختی و دانشی منحصر میماند.

۲- روش ملاحظه (مشاهده)

در این روش معلم یا ملاحظه کننده، تمامی حواس خود را متوجه شاگرد میکند تا او را در جای معین مراقبت نماید. هدف از این مراقبت این است که معلومات دربارۀ شاگرد به دست آورده تا از آنها برای ارزیابی مهارتها، سلوک و اخلاقیاتش استفاده شود. هنگام ملاحظه از وسایلی متعددی استفاده میشود. که از آن جمله است، جدول های اندازه گیری، که گاهی عددی است و گاهی غیر عددی. بعد از اینکه معلم این اطلاعات را جمع آوری کرد باید آنها را به صورت کمی تحلیل کرده تا نقاط قوت و ضعف شاگردان، کشف شود در روش مشاهده از انواع چک لیست استفاده میشود.

چک لیستها انواع مختلف دارد. برای مثال چک لیست سنجش مهارت شاگردان در حل مسایل، چک لیست سنجش عملکرد شاگردان، چک لیست سنجش مهارتهای ارتباطی.

به نمونۀ از چک لیست ها که برای اندازه گیری مهارت شاگردان در حل مسایل به کار میرود، توجه نمایید:

شماره	معیار	ضعیف (۱)	متوسط (۲)	خوب (۳)	عالی (۴)
۱	روش				
۲	مشخص کردن مسأله و تحلیل آن				
۳	ارائه				
۴	جمع بندی مطالب و تحلیل آنها				
۵	تصمیم گیری				

چک لیست ارزیابی مبتنی بر عملکرد

در این روش شاگرد باید آنچه را که در خلال زنده گی واقعی آموخته است، توضیح دهد، یا فعالیتی انجام دهد که مهارتهایش را نشان دهد. در این روش چند کار باید انجام شود: توضیحات، ایفای نقش، و مباحثه. به مثال زیر توجه کنید که به غزوۀ بدر اختصاص دارد.

نمونه چک لیست اندازه گیری برای عملکرد شاگردان در درس تاریخ

شماره	معیارها	متوسط	خوب	عالی
۱	با دوستانش با زبان فصیح و صحیح ارتباط برقرار میکند			
۲	از زبان تاریخ استفاده میکنند			
۳	به طرف همه شاگردان نگاه میکنند			
۴	از شخصیت قوی و با نشاط برخوردار است			
۵	به سؤالات شاگردان با جرأت و اطمینان جواب میدهد			
۶	مفاهیم و اصطلاحات را تعریف میکند			
۷	عناصر مهم محتوا را تعیین میکند			
۸	از نقشه تاریخی استفاده میکند			
۹	از مواد آموزشی به روش درست استفاده میکند			
۱۰	مطلب خود را در وقت معین انجام میدهد			

۳- چک لیست ارزیابی مهارت های ارتباطی

این روش برای اندازه گیری کسب مهارتهای ارتباط با دیگران به کار گرفته میشود. نصاب دروس اجتماعی بر انکشاف مهارتهای ارتباطی استوار است. در این استراتژی معلومات از خلال فعالیت های ارتباطی شاگرد، نحوه تفکر و روش او در حل مسایل، جمع آوری میشود.

به مثال ذیل توجه کنید:

نمونه چک لیست اندازه گیری مهارتهای ارتباطی

شماره	مهارتهای ارتباط	بله	خیر
۱	افکار ابتکاری را برای دیگران طرح میکند		
۲	وقتی که مطلب برایش روشن شود رأی دیگران را میپذیرد و از نظر خود دست بر میدارد		
۳	به اندیشه های دیگران ارج می گذارد		
۴	در کاری که به او سپرده شده، احساس مسوؤلیت میکند		
۵	**با دیگران همکاری میکند**		

توجه: بخشی از نمرۀ صنفی شاگردان از طریق ملاحظه معلم از عملکرد شاگردان در صنف مشخص میشود. و بقیه آن به تصمیم ادارۀ ارزیابی در وزارت معارف بستگی دارد.

لوازم اجرایی پروگرام درسی تاریخ

۱- وسایل کمک آموزشی مورد نیاز (مواد ممد درسی)

تخته سیاه، تباشیر، مارکر، کتاب رهنمای معلم، روزنامه ها، مجلات، چارت آموزشی، فلش کارت، انواع نقشه های جغرافیایی، کتاب های مربوط، کامپیوتر و انترنت در صورت دسترسی به آنها، انواع سلاید ها، تصاویر فلم های جغرافیایی، اطلس های تاریخی، مُدل کرۀ زمین، گراف ها و شجرنامه های سلسله های تاریخی، فلم های مستند تاریخی و داستانی. در رابطه به موضوع عکسها، نقاشی ها و تصاویر از شخصیت های تاریخی از منابع و کتب معتبر تاریخی، آلبوم ها مسکوکات، پول کاغذی وغیره استفاده می شود.

۲- انتظارات از معلم محترم تاریخ

الف: صلاحیت های عمومی

داشتن لیسانس تاریخ یا اقلاً فوق بکلوریا، آشنایی با آخرین اطلاعات در رشته خود، آشنایی باویژگی های سنی و ذهنی شاگردان، آشنایی با روش های تدریس و شیوۀ های ارزیابی از دانسته های شاگردان، علاقمند به شغل معلمی، داشتن صلاحیت اخلاقی.

ب: صلاحیت های اختصاصی

آشنایی با مفردات درسی تاریخ و شیوۀ های تدریس دروس مختلف

- توانایی در طرح پلان یادگیری برای دروس مختلف
- توانایی اداره صنوف؛
- توانایی استفاده از وسایل درسی و ممد درسی.

۳- انتظار از ادارۀ مکتب

- فراهم کردن شرایط برای اجرای برنامه (تهیه کتب درسی، رهنمای معلم و لوازم آموزشی)؛
- برقراری ارتباط منظم با والدین شاگردان؛
- توجه به مصوبات وزارت معارف در اجرای برنامۀ زمانی؛
- نظارت بر عملکرد معلمان در صنف و رهنمایی معلمان؛
- ایجاد کتابخانه در مکتب؛

۴- انتظار از خانواده ها

- برقراری ارتباط با معلمین اطفال خود در مورد وضعیت تعلیمی شان؛
- با خبر بودن از پیشرفت درسی اطفال شان؛
- همکاری با اداره مکتب.

فصل دوم
رهنمای تدریس دروس تاریخ

در فصل اول این رهنما، شما معلمان ارجمند با مقدمات و کلیات برنامۀ درسی، روشهای تدریس و شیوۀ ارزش یابی از این برنامه آشنا شدید. در این فصل با پلان سالانه تدریس و روش تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانه تدریس: نشان میدهد که محتوای یک کتاب درسی را در طول یک سال چگونه تقسیم بندی کنید. در کشور ما شروع سال تعلیمی برای ولایات سردسیر و گرمسیر فرق میکند. در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از اول خزان شروع میشود و دو هفته ماه جدی به امتحانات اختصاص داده شده و در هفته آخر نیز شاگردان به رخصتی میروند. در پایان ماه آخر بهار یعنی جوزا، دو هفته اول به امتحانات اختصاص داده شده و شاگردان در دو هفته آخر نیز به رخصتی آخر سال میروند.

در ولایات سردسیر سال تعلیمی از اول ماه حمل آغاز میشود. امتحانات پایان نیم سال تعلیمی در دو هفته آخر ماه سرطان آغاز میشود. شاگردان در دو هفته ماه اسد پس از امتحانات به رخصتی میروند. امتحانات پایان سال در دو هفته ماه قوس شروع میشود و پس از آن شاگردان برای دو هفته به رخصتی آخر سال میروند. طول سال تحصیلی در مجموع ۲۸ هفته است. برای تنظیم پلان سالانه تعداد صفحات یک کتاب درسی را بر عدد ۲۸ تقسیم کنیم. عدد به دست آمده نشان می دهد که شما معلم عزیز در هفته چه تعداد صفحه از کتاب درسی را باید تدریس کنید. پلان روزانه هر درس شامل اهداف آموزشی هر درس، روشهای تدریس، لوازم تدریس، شیوۀ ارزیابی از معلومات شاگردان، فعالیتهای تدریس (انجام فعالیت مقدماتی مانند احوالپرسی، حاضری گرفتن، سؤال از درس قبل، ایجاد انگیزه، ارائه درس و ارزیابی از دانسته های شاگردان)، پاسخ به سؤالات متن درس و یا پایان درس و معلومات اضافی برای شما معلمان عزیز است.

پلان راهنمای تدریس درس اول

زمان تدریس: دو ساعت درسی

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">ورود اسلام به افغانستان</td></tr>
<tr><td>اهداف
(دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">۱. آشنا ساختن شاگردان با اوضاع عمومی افغانستان در هنگام ظهور اسلام.
۲. آشنا ساختن شاگردان با وضع دینی مردم در هنگام ظهور اسلام.
۳. آشنا ساختن شاگردان با مزایای اسلام در هنگام ظهور اسلام.
۴. کسب مهارت تحلیل وقایع و رویداد های تاریخی.
۵. کسب مهارت شناخت مزیت های دین مقدس اسلام.
۶. ایجاد علاقه نسبت به نخستین مجاهدان انتشار اسلام در افغانستان.</td></tr>
<tr><td>روش (میتود) های تدریس</td><td colspan="2">۱- لیکچر و توضیح معلم
۲- سؤال و جواب</td></tr>
<tr><td>مواد ممد و لوازم تدریس</td><td colspan="2">تخته و تباشیر، کتاب، عکس و نقشه.</td></tr>
<tr><td>شیوۀ ارزیابی</td><td>به صورت تقریری در اخیر صنف و به شکل تحریری در هنگامی که معلم ضرورت بداند.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>فعالیت های تدریس و یادگیری (فعالیت های مقدماتی)</td><td>فعالیت مقدماتی: ۱- بعد از ادای سلام و احوال پرسی
۲- آشنایی با شاگردان و وضعیت درسی و روحی آنان
۳- بررسی وضعیت حاضری شاگردان.
ایجاد انگیزه:
۱. طرح سؤال در مورد نخستین درس.
۲. نشان دادن عکس از کتاب و یا خارج از کتاب.
۳. توضیح در بارۀ مسجد شاه دو شمشیره (علیه رحمه).</td><td>۶ دقیقه

۴ دقیقه</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th>عنوان مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td colspan="2">فعالیت های معلم</td><td>فعالیت های شاگردان</td><td rowspan="2">۷۰ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="2">- معلم محترم راجع به درس توضیح می دهد.
- از شاگردان سؤا ل می کند.
- نتیجه گیری و جمع بندی می کند.</td><td>- توجه شاگردان به اظهارات معلم.
- پاسخ شاگردان به معلم.
- گوش دادن و یاد داشت کردن شاگردان.</td></tr>
<tr><td>جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.</td><td colspan="3">۱. در هنگام ورود اسلام، در شمال کشور ما ترکان و در جنوب مملکت ما رتبیل شاهان حکومت داشتند.
۲. دو آیین بودایی و زردشتی پیروان زیادی داشتند و مذهب آفتاب پرستی نیز پیروانی داشت.
۳. به دلیل رواج خرافات و شیوع ظلم و بی عدالتی، مردم از آمدن دین مقدس اسلام استقبال کردند.</td></tr>
<tr><td>جواب سوالات و فعالیت های پایانی.</td><td colspan="3">اوضاع افغانستان و چگونگی انتشار دین مقدس اسلام در ضمن درس توضیح داده شده است، بدان رجوع گردد.</td></tr>
</table>

معلومات اضافی برای معلم

سقوط امپراتوری ساسانی (پس از جنگ نهاوند در سال ۲۱.ق. /۶۴۲م دیگر ساسانیان قدراست نکردند) حایلی را که میان اسلام و افغانستان بود از بین برد مسلمانان به رهبری احنف بن قیس در سال ۲۲ .ق. از راه طبس در ایران وارد خراسان شدند و هرات را گرفتند اما پیشروی عمده در زمان خلیفهٔ سوم مسلمانان حضرت عثمان (رض) صورت گرفت و عبد الله بن عامربن کریز از جانب خلیفه مأمور خراسان شد و فتوحات زیادی انجام داد. وی اول نیشاپور را گرفت و با فتح آن، راه مسلمانان به جوانب مختلف باز شد و از یک طرف تا تالقان و از جانب دیگر تا سیستان به تصرف مجاهدان مسلمان درآمد. متعاقباً بلخ و کابل نیز از طرف مسلمانان تصرف شد اما تحولات در مرکز خلافت اسلامی مانند: شهادت خلیفهٔ سوم به وجود آمدن مشکلات در زمان خلافت حضرت علی (کرم ا ... وجه) موجب عقب نشینی مسلمانان شد.

بار دیگر در زمان حضرت معاویه (رض) پیشروی ها صورت گرفت اما مردم افغانستان حقیقتاً در زمان صفاریان اسلام آوردند زیرا از آن بعد دیگر از این دین روی برنگردانیدند. از این پس اگر حرکت و نهضتی به راه انداختند زیر نام اسلام بود و یا هم به عنوان حمایت از یک جناح مطرح در مرکز خلافت اسلامی صورت گرفت.

برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به:

1. *فشردهٔ تاریخ افغانستان، دکتر فاروق انصاری.*
2. *افغانستان بعد از اسلام، عبدالحی حبیبی.*
3. *منبع اصلی: فتوح البلدان بلاذری و تاریخ طبری.*

تاریخ افغانستان اثر شاد روان احمد علی کهزاد سه کتاب در یک جلد.

پلان راهنمای تدریس درس دوم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	افغانستان در روز گار اموی ها	
هدف درس	آشنائی شاگردان با اوضاع عمومی افغانستان در دورهٔ اموی ها	
اهداف (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱. آشنا ساختن شاگردان با خاندان اموی. ۲. آشنا ساختن شاگردان با چگونگی به قدرت رسیدن امویان. ۳. آشنا ساختن شاگردان با سیاست امویان در افغانستان. ۴. آشنا ساختن شاگردان با قیام های مردم در روزگار خلافت اموی ها (زید، ابومسلم خراسانی و امیر فولاد) ۵. کسب مهارت تحلیل وقایع تاریخی توسط شاگردان. ۶. ایجاد انگیزه و علاقه در شاگردان برای شناخت شخصیت های تاریخی.	
روش (میتود) های تدریس	۱- سخنرانی و توضیح معلم محترم ۲- پرسش و پاسخ	
مواد ضروری تدریس	تخته، تباشیر، کتاب، عکس.	
شیوهٔ ارزیابی	به صورت تقریری در پایان درس وآغاز درس آینده، و شکل تحریری در موقعی که معلم ضرورت بداند.	زمان به دقیقه
فعالیت های مقدماتی	**فعالیت مقدماتی:** ۱- بعد از ادای سلام و احوال پرسی ۲- حضور و غیاب یا حاضری گرفتن ۳- آماده کردن وسایل تدریس. **ایجاد انگیزه:** ۴. نشان دادن نقشه کتاب. ۵. طرح سؤال برای ایجاد انگیزه	۶ دقیقه ۴دقیقه

<table>
<tr><th>عنوان مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td>فعالیت های معلم</td><td colspan="2">فعالیت های شاگردان</td><td>۷۰دقیقه</td></tr>
<tr><td>- نوشتن عنوان درس بر روی تخته.
- نوشتن اسامی و مطالب مهم درس روی تخته.
- جواب معلم محترم به شاگردان.
- جمع بندی و خلاصه کردن درس.</td><td colspan="2">- توجه و یاد داشت کردن شاگردان.
- توجه و یاد داشت کردن شاگردان در کتابچه ها
- سؤال شاگردان از معلم محترم راجع به درس.</td><td></td></tr>
<tr><td>جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.</td><td colspan="3">۱. به علت نا رضایتی مردم از تعداد حکام که باعث بروز قیام ها گردید مانند: قیام یحی بن زید و یا هم شخصیت های محلی و ملی مانند: ابو مسلم خراسانی و امیر فولاد غوری (سوری).
۲. ابومسلم خراسانی در سفید نج جوزجان متولد شد و برضد امویها قیام نمود.
۳. امیر فولاد و امیر کرور در ولایت غور در مرکز افغانستان امارت داشتند.
۴. به همان دلیل که سایر مردم افغانستان از نهضت عباسی حمایت کردند.</td></tr>
<tr><td>پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی.</td><td colspan="3">علت قیام ابومسلم، طرفداری از عباسیان بود. وی از مسیر هرات، نیشاپور و همدان خود را به مرکز خلافت رسانید.</td></tr>
<tr><td colspan="4">معلومات اضافی برای معلم
اموی ها از خاندان مهم عرب قریشی هستند که به خصوص قبل از اسلام در سر زمین حجاز و مکه حضور پر رنگی داشتند. پس از انتقال قدرت به اموی ها بر اساس قرارداد صلحی که میان امام حسن(رض) نواسهٔ رسول خدا حضرت محمد مصطفی (ص) و حضرت معاویه (رض) صورت گرفت (سال ۴۱ق)، پایه های حکومت اموی ها استحکام بیشتری یافت. اسلام در زمان آنان گسترش شایانی نمود و مبلغان و مجاهدان این دین آسمانی در عصر آنان وارد افغانستان شدند.
بعد از مشرف شدن مردم افغانستان به دین مبین اسلام مردم کشور ما، شور و شوق زیادی در میان مردم برای شناخت اسلام و عمل به فرامین و دساتیر آن به وجود آمد.
الف: نهضت ها و حرکت های سیاسی و اجتماعی را علیه شماری از والیان اموی به راه انداختند مانند: قیام ابومسلم که منجر به سقوط اموی ها شد.
ب: از مخالفان امویان حمایت کردند. از جمله از یحیی و زید و یا از نهضت عباسی.
ج: امارت های خویش را با نهضت های ضد خلافت اموی، همراه و همگام ساختند. مانند: امیر فولاد و امیر کرور که در غور پرچم ضد خلافت اموی برافراختند.
در مجموع به انواع مختلف نارضایتی خود را از خلافت اموی ها نشان دادند.</td></tr>
</table>

پلان راهنمای تدریس درس سوم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">اوضاع افغانستان در روزگار عباسیان</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">آشنایی شاگردان با عباسیان و اوضاع فرهنگی افغانستان در این دوره.</td></tr>
<tr><td>اهداف جزیی آموزشی
(دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">۱. آشنا ساختن شاگردان با نسب عباسیان.
۲. آشنا ساختن شاگردان با اقدامات عباسیان در افغانستان.
۳. آشنا ساختن شاگردان با اشخاص و خاندان های همکار عباسی ها در افغانستان.
۴. آشنا ساختن شاگردان با اوضاع فرهنگی افغانستان در روزگار عباسی ها.
۵. به دست آوردن مهارت در تحلیل وقایع تاریخی.
۶. به دست آوردن مهارت استفاده از نقشهٔ تاریخی.
۷. ایجادعلاقه نسبت به اشخاص و خاندان های تاریخی.</td></tr>
<tr><td>روش(میتود) های تدریس</td><td colspan="2">۱- لیکچر و توضیح معلم
۲- سؤال و جواب</td></tr>
<tr><td>مواد ممد و لوازم درسی</td><td colspan="2">تخته و تباشیر، کتاب، عکس و نقشه.</td></tr>
<tr><td>شیوهٔ ارزیابی</td><td>به صورت تقریری در پایان درس و به شکل پرسش و پاسخ در آغاز درس آینده.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>فعالیت های تدریس و یادگیری (فعالیت های مقدماتی)</td><td>فعالیت مقدماتی: ۱- بعد از ادای سلام و احوال پرسی
۲- حاضری ۳- آماده کردن وسایل تدریس.
ایجاد انگیزه:
۱- سؤال مقدماتی درس.
۲- نشان دادن نقشهٔ جغرافیایی وطرح سؤال از آن ها</td><td>۶ دقیقه

۴دقیقه</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th>عنوان مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td colspan="2">فعالیت های معلم</td><td>فعالیت های شاگردان</td><td rowspan="2">۷۰ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="2">- توضیح معلم راجع به درس
- سؤال معلم از شاگردان
- تکمیل کردن مطالب توسط معلم، نتیجه گیری و جمع بندی.</td><td>- توجه شاگردان به توضیحات معلم.
- بحث و گفت وگوی شاگردان در گروپ
- پاسخ شاگردان به سؤالات معلم.</td></tr>
<tr><td>جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.</td><td colspan="3">۱- شعار اصلی عباسی ها: عمل به کتاب خدا و سنت رسول خدا بود.
۲- محمد بن موسی
۳- جعفر بن محمد بلخی
۴- احمد بن سهل بلخی
۵- آتشکدهٔ نوبهار در بلخ قرار داشت.
۶ - عدم زضایت مردم از عدهٔ امرای اموی باعث نفوذ عباسیان شد.</td></tr>
<tr><td>پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی.</td><td colspan="3">خدمات مهم مردم افغانستان به عباسیان، شرکت در نهضت عباسی، سرنگون ساختن نظام اموی و سهم گرفتن در نظام اداری عباسیان بود.</td></tr>
<tr><td colspan="4">معلومات اضافی برای معلم
بنی عباس به خوبی توانستند نقاط ضعف اموی ها را شناسایی کنند و به صورت مخفی و پنهان شبکه گستردهٔ از داعیان خود را به نواحی مختلف عالم اسلام از جمله خراسان (افغانستان) اعزام داشتند.</td></tr>
</table>

پلان راهنمای تدریس درس چهارم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	تاثیرات متقابل اعراب مسلمان و مردم افغانستان بر یکدیگر.	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با تاثیرات متقابل اعراب مسلمان و مردم افغانستان.	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱. آشنا ساختن شاگردان با مزیت های اسلام. ۲. آشنا ساختن شاگردان با خدمات اسلام و اعراب به مردم افغانستان. ۳. آشنا ساختن شاگردان با خدمات مردم افغانستان به اسلام. ۴. کسب مهارت تحلیل مسایل تاریخی. ۵. ایجاد علاقه نسبت به اسلام و فرهنگ و تمدن اسلامی افغانستان.	
روش های تدریس	۱- لیکچر و توضیح معلم ۲- سؤال و جواب	
مواد ممد و لوازم تدریس	تخته و تباشیر، کتاب، عکس.	
شیوهٔ ارزیابی	۱- به صورت تقریری در اخیر درس ۲- به صورت تحریری در پایان سال تعلیمی.	زمان به دقیقه
فعالیت های تدریس و یادگیری	**فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه:** ۱. نشان دادن تصویر. ۲. ایجاد سؤال. ۳. گفتن مثل، خاطره، شعر یا لطیفه.	۴ دقیقه

<table>
<tr><td>عنوان مطالب</td><td colspan="2">شرح مطالب</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>فعالیت های معلم</td><td colspan="2">فعالیت های شاگردان</td><td>۷۰دقیقه</td></tr>
<tr><td>- توضیح معلم راجع به درس
- سؤال معلم از شاگردان
- نتیجه گیری و جمع بندی معلم</td><td colspan="2">- توجه شاگردان به اظهارات معلم.
- پاسخ شاگردان به سؤالات معلم.
- گوش دادن و یاد داشت نمودن</td><td></td></tr>
<tr><td>جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.</td><td colspan="3">۱- مهم ترین تأثیر اسلام، شناخت هویت به مردم افغانستان بود.
۲- چون انحصار علم از سوی یک گروپ خاص از بین رفت و تحصیل علم عام شد.
۳- آری؛ زیرا اسلام انواع تبعیض ها و تفاوت ها را باطل اعلام کرد و همه را به وحدت فرا خواند .
۴- اسلام آمد هویت ما را تغییر داد و به ما وحدت و یگانگی بخشید.</td></tr>
<tr><td>پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی.</td><td colspan="3">خدمات اسلام به افغانستان:
۱- دادن هویت جدید به مردم افغانستان
۲- دین اسلام سبب تحکیم وحدت ملی گردید.
۳- شکستن انحصار علم توسط یک گروه خاص.
۴- از بین بردن حکام ظالم.
خدمات مردم افغانستان به اسلام:
۱- قبول اسلام ۲- جهاد در را ه نشر آن.
۳- شرکت در نهضت علمی اسلامی و بنای قصر تمدن اسلامی.</td></tr>
</table>

معلومات اضافی برای معلم

روشن است خدمتی که یک کیش یا مسلک به یک ملت می تواند بکند، به صورت برآوردن یک نیاز آنی و فوری نیست که مثلاً دریک جنگ عسکر و سرباز به کمک آنها بفرستد، یا مثلاً در خشکسالی و قحطی نان و غذا وارد کند، بلکه به این است که تحولی مفید و ثمربخش در اندیشه و روح آنها به وجود آورد، طرز تفکر آنها را نو کند، اخلاق و تربیت آنان را بهبود بخشد و خرافات را براندازد و به جای آنها سنن پسندیده جایگزین سازد، ایمان و ایدۀ عالی بدهد و علاقه کار و کوشش و دانش طلبی و نیکو کاری و از خود گذری را به وجود آورد.

اسلام همۀ خوبی ها را به مردم ما داد.

اما خدمتی که یک ملت به یک کیش و دین می کند این است که در راه تبلیغ و ترویج آن کیش و تدوین و اشاعۀ فرهنگ آن می کوشد، به توضیح و تفسیر مفاهیم آن همت می گمارد، به زبان آن خدمت می کند، ملل دیگر را با آن آشنا می سازد، با جان و مال خود از آن دفاع می کند و در راهش جانفشانی و جهاد می نماید.

مردم ما در همان آغاز تقریباً در همۀ موارد مذکور اخلاص و ارادت خود را نشان دادند.

برای توضیح بیشتر کتابهای زیر را بخوانید:

1. *افغانستان بعد از اسلام – عبدالحی حبیبی.*
2. *فشردۀ تاریخ افغانستان- دکتر فاروق انصاری.*

پلان راهنمای تدریس درس پنجم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">طاهریان، صفاریان و سامانیان</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">آشنا ساختن شاگردان با حکومت های طاهری، صفاری و سامانی.</td></tr>
<tr><td>اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">۱. آشنا ساختن شاگردان با زمینه های شکل گیری حکومت های سه گانه مذکور.
۲. آشنا ساختن شاگردان با چگونگی انتقال قدرت از حکومت های مذکور به یکدیگر.
۳. آشنا ساختن شاگردان با اقدامات مهم سیاسی و فرهنگی حکومت های مذکور.
۴. به دست آوردن مهارت تحلیل مسایل تاریخی.
۵. به دست آوردن مهارت استفاده از اتلس تاریخی.
۶. ایجاد علاقه نسبت به دودمان های تاریخی مملکت.</td></tr>
<tr><td>میتود های تدریس</td><td colspan="2">۱- سخنرانی و توضیح معلم
۲- پرسش و پاسخ</td></tr>
<tr><td>مواد ممد و لوازم تدریس</td><td colspan="2">تخته و تباشیر، کتاب، عکس.</td></tr>
<tr><td>شیوۀ ارزیابی</td><td>۱- به صورت تقریری در اخیر درس ۲- به صورت تحریری در پایان سال تعلیمی.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>فعالیت های تدریس و یادگیری</td><td>فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه:
۱. نشان دادن عکس.
۲. طرح سؤال ورودی
۳. استفاده از نقشۀ گنگ.</td><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

عنوان مطالب	شرح مطالب		زمان به دقیقه
فعالیت های معلم		فعالیت های شاگردان	۷۰ دقیقه
- نوشتن عنوان درس به روی تخته. - نوشتن اسامی و مطالب مهم روی تخته. - جواب معلم به سؤالات شاگردان، جمع بندی و خلاصه درس.		- توجه و یاد داشت کردن عنوان درس. - توجه و یاد داشت کردن نکات برجسته درس توسط شاگردان. - سؤال شاگردان از معلم راجع به درس.	
جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.	۱. طاهر در اصل از مردم پوشنگ یا زنده جان هرات بود و پس از آنکه برادر خلیفه (امین) را کشت شهرت یافت و به مقامات بالارسید. ۲. طاهر نام خلیفه را با هدف اعلام استقلال از خلافت عباسی از خطبه انداخت. ۳. عیاران از یعقوب لیث صفاری حمایت کردند. ۴. به دلیل زیاده طلبی یعقوب، روابط وی با خلیفه خراب شد. ۵. شهر بخارا پایتخت سامانیان بود. ۶. مهم ترین پادشاه سامانی امیر نصر نام داشت و در دربار او گروه زیادی از دانشمندان حضور داشتند. ۷. به دلیل قدرت یافتن امرای محلی، نظم و ادارۀ دولت سامانی دچار مشکل شد.		
پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی.	علت اصلی سقوط سامانیان قدرت یافتن امرای محلی بود. یکی از همین امرا آلپ تگین نام داشت. وی حکومت سلسۀ غزنویان را بنیاد گذاشت.		

معلومات اضافی برای معلم

امارت و فرمانروایی طاهریان بیش از نیم قرن طول کشید. مرکز حکومت آنها ابتدا در مرو بود و سپس به نیشاپور منتقل شد. با آنکه طاهر سعی کرد نام خلیفه را از خطبه بر اندازد اما سایر امرای طاهری در وفاداری شان به خلیفۀ عباسی وفادار ماندند. اوج قدرت طاهریان در زمان عبدالله بن طاهر (۲۳-۲۱۳ .ق) به وجود آمد.

سامانیان نسب خود را به بهرام چوبین، سردار معروف عهد سامانیان می رسانند. نکتۀ مهم در دورۀ سامانی پیشرفت و شکوفایی زبان دری است؛ زیرا آنان امکان آن را فراهم کردند تا شاعران بزرگ دری سرا مانند رودکی سمر قندی و دقیقی بلخی مجال فعالیت بیابند؛ همچنین زبان دری در دربار سامانی ها پذیرفته شد و همین زبان با اندکی تغییرات آوایی تا زمان حال به نام « دری» بر جای مانده است.

در باب صفاریان مطلب مهم، درگیری ایشان با دستگاه خلافت بغداد است، زیرا یعقوب لیث صفاری خواستار ادارۀ بغداد بود و در جنگی که رخ داد یعقوب لیث شکست سختی خورد و سپس از غصه مرد.

برای اطلاع بیشتر به منابع زیر رجوع کنید:

۱. *فشردۀ تاریخ افغانستان دکتر فاروق انصاری.*
۲. *تاریخ گردیزی (زین الاخبار) عبدالحی بن ضحاک گردیزی.*
۳. *افغانستان در مسیر تاریخ، میر غلام محمد غبار.*

پلان راهنمای تدریس درس ششم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	غزنویان و سلجوقیان	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با دو سلسلهٔ غزنوی و سلجوقی.	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱.آشنا ساختن شاگردان با نژاد غزنویان و سلجوقیان. ۲.آشنا ساختن شاگردان با چگونگی به قدرت رسیدن غزنویان. ۳.آشنا ساختن شاگردان با شاهان مهم تأثیر گذار غزنوی مانند(محمود و مسعود) ۴.آشنا ساختن شاگردان با اوضاع فرهنگی غزنویان و شخصیت های مهم ادبی و فرهنگی دورهٔ غزنوی. ۵.آشنا ساختن شاگردان با چگونگی انتقال قدرت از غزنویان به سلجوقیان. ۶.آشنا ساختن شاگردان با پادشاهان و شخصیت های مهم دودمان سلجوقی. ۷.آشنا ساختن شاگردان با دلایل سقوط سلجوقیان. ۸.آشنا ساختن شاگردان با خدمات فرهنگی سلجوقیان. ۹.ایجاد انگیزهٔ گرایشی از طریق توجیه لشکر کشی های محمود به هند، در زمینه انتشار اسلام .	
روش (میتود) های تدریس	۱- لیکچر و توضیح معلم ۲- پرسش و پاسخ شاگردان ومعلم	
مواد ممد و لوازم تدریس	تخته ، تباشیر، کتاب و عکس.	
شیوهٔ ارزیابی	به صورت شفاهی در پایان درس و نیز به شکل پرسش و پاسخ در آغاز درس آینده.	زمان به دقیقه
فعالیت های تدریس و یادگیری	**فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه:** بعد از ادای السلام علیکم ۱. سؤال در بارهٔ دو سلسلهٔ غزنوی و سلجوقی. ۲. سؤال در بارهٔ انتشار اسلام در هندوستان. ۳. نشان دادن نقشهٔ قلمرو غزنویان و سلجوقیان از روی کتاب یا نقشهٔ جغرافیایی.	۱۰ دقیقه

<table>
<tr><th>عنوان مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td>فعالیت های معلم</td><td colspan="2">فعالیت های شاگردان</td><td>۷۰دقیقه</td></tr>
<tr><td>- توضیح معلم راجع به درس.
- سؤال معلم از شاگردان در بارهٔ ورودی درس
- توضیح درس توسط معلم.
- جمع بندی و خلاصه درس.</td><td colspan="2">- توجه شاگردان به اظهارات معلم.
- پاسخ شاگردان به موضوع ورودی بحث.
- توجه شاگردان به اظهارات معلم.
- توجه شاگردان به متن درس، دقت آن به حاصل کلام و درس.</td><td></td></tr>
<tr><td>جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.</td><td colspan="3">۱. غزنویان و سلجوقیان از نژاد ترک بودند.
۲. به دلیل اختلاف در میان سرداران غزنوی و بی تدبیری سلطان مسعود غزنوی و وجود اتفاق و اتحاد و روحیهٔ سلحشوری در میان سلاجقه (سلجوقیان)، شکست نصیب غزنویان و پیروزی از آن سلاجقه شد.
۳. سابقه اختلاف میان غزنویان و سلجوقیان به خصوص پس از دستگیری اسرائیل فرزند سلجوق توسط سلطان محمود غزنوی، علت درگیری این دو دودمان بود.
۴. طغرل بیگ و آلپ ارسلان.
۵. قلمرو سلجوقیان میان شاهزادگان تقسیم شد، به همین دلیل یا علت، آنان ضعیف گشتند.</td></tr>
<tr><td>پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی.</td><td colspan="3">علت رشد و ترقی غزنی و زبان و فرهنگ در عصر غزنویان، توجه دربار و شاهان غزنوی و به خصوص سلطان محمود غزنوی به علوم و زبان و فرهنگ دری بود. ثروت های به دست آمده از هند، علت گسترش زبان و ادب دری در روزگار سلاجقه، توجه سلجوقی ها به زبان و ادب دری و نیز انتقال این زبان توسط سلجوقی ها در خلال لشکر کشی ها و فتوحات بود.</td></tr>
<tr><td colspan="4">معلومات اضافی برای معلم
توجه همکاران عزیز و معلمان محترم را به معلومات و اطلاعات تکمیلی زیر جلب می نماییم.
در یک دسته بندی، غزنویان و سلجوقیان از تبار ترکان ماوراءالنهری به حساب می آیند. از آن میان سلجوقیان از ترکمنان محسوب می شوند که شاخهٔ از نژاد ترک هستند. سابقهٔ حضور ترکان در قدرت به زمان معتصم بالله عباسی می رسد زیرا او به جای تکیه بر عنصر ایرانی و عرب که در دستگاه خلافت عباسی نفوذ داشتند، بر ترکان اتکا کرد. به دنبال ایشان سامانیان نیز از ترکان استفاده کردند و مشاهده شد که در دربار ایشان، ترکان به مقامات بالای نظامی از جمله سرداری رسیدند. یکی از همین سرداران ترک آلپ تگین بود و او، افغانستان را برای تشکیل دولت جدید آماده دید و بدان سو روی آورد. داماد او سبکتگین، کار او را به نتیجه رسانید و دامنهٔ حکومت غزنوی را تا هند رسانید.</td></tr>
</table>

ترکان سخت از عباسیان حمایت کردند و به لحاظ مذهبی نیز، مردم ساده یی بودند و چون تازه مسلمان شده بودند افراد متعصبی بودند و به نام دین و مذهب، اقدامات زیاد و بعضاً خشونت باری را در هند و خراسان انجام دادند.

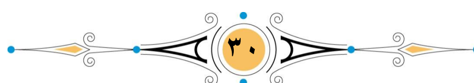
ضمناً« آلپ » در زبان ترکی به قهرمان گفته می شود و « سبک » نام پرنده ای کوچک مانند: عقاب در زبان ترکی است.

تگین در زبان ترکی معنی « مانند» می دهد.

برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به:

1. *تاریخ غزنویان نوشته ی کلیفورد ادموند با سورث*
2. *تاریخ بیهقی، ابوالفضل بیهقی.*

سلطنت غزنویان، خلیل ا... خلیلی.

پلان راهنمای تدریس درس هفتم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	غوریان و خوارزم شاهیان	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با دو سلسلۀ غوری و خوارزمشاهی.	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱. آشنا ساختن شاگردان با زادگاه غوری ها و خوارزمشاهیان ۲. آشنا ساختن شاگردان با چگونگی شکل گیری دولت های غوری و خوارزمشاهی. ۳. آشنا ساختن شاگردان با شخصیت های تاریخی در دورۀ غوری و خوارزمشاهی. ۴. آشنا ساختن شاگردان با فرجام کار غوریان و خوارزم شاهیان. ۵. به دست آوردن مهارت تحلیل وقایع تاریخی. ۶. به دست آوردن مهارت ربط دادن مسایل مربوط غوری ها با خوارزمشاهی ها. ۷. ایجاد علاقه نسبت به تاریخ کشور. ۸. ایجاد علاقه نسبت به شخصیت های مهم تاریخ کشور.	
روش های تدریس	۱- سخنرانی و توضیح معلم ۲- یاد گیری گروپی و تیمی	
مواد ممد و لوازم تدریس	تخته ،تباشیر، کتاب، عکس و نقشه.	
شیوۀ ارزیابی	به صورت تقریری در اخیر درس یا روز آینده و تحریری در پایان سال تعلیمی.	زمان به دقیقه
فعالیت های تدریس و یادگیری	**فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه:** ۱. طرح سؤال در بارۀ درس جدید. ۲. نشان دادن نقشۀ زادگاه دو سلسلۀ مذکور. ۳. نشان دادن عکس از داخل کتاب.	۱۰ دقیقه

زمان به دقیقه	شرح مطالب		عنوان مطالب
	فعالیت های شاگردان	**فعالیت های معلم**	
۷۰دقیقه دو ساعت درسی	- تشکیل گروپ شاگردان و مشوره با هم برای پاسخ، جواب یک نفر نماینده گروپ به سؤال معلم . - توجه شاگردان به درس معلم - پاسخ شاگردان.	- طرح سؤال از سوی معلم. - توضیح درس توسط معلم. - طرح سؤالات به منظور اطمینان از یاد گیری.	
	۱. سابقهٔ مشرف شدن کامل غوری ها به دین اسلام به زمان خلافت حضرت علي (رض) می رسد . ۲.امیر فولاد و امیر محمد سوری و سلطان غیاث الدین از مشهور ترین پادشاهان غوری می باشند. ۳.قلمرو خوارزم شاهیان در زمان علاء الدین محمد از سند در هندوستان تا عراق عرب می رسد. ۴.خوارزم شاهیان توسط مغولان سرنگون شدند. ۵.محمود غزنوی به غور لشکر کشید و امیر محمد سوری را اسیر کرد.		جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.
	زادگاه غوریان « غور» در کنار هرات و خوارزم شاهیان « شهر خوارزم» در آسیای میانه می باشد.		پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی.

معلومات اضافی برای معلم

الف- غوریان

ملوک غور به آل شنسب یا شنسبیه نیز معروف می باشند. آنان به دو دسته تقسیم می شوند ۱- گروهی که در غور حکومت کردند و پایتخت شان فیروز کوه بود ۲- عدهٔ دیگر که در تخارستان واقع در شمال غور حکومت می کردند که پایتخت شان بامیان بود. غوری ها توسط سلطان محمود غزنوی صدمات جدی دیدند اما از دود مان آنان علاالدین حسین در سال ۵۵۶ به انتقام قتل برادرش توسط غزنویان، شهر غزنه را آتش زد و به علاالدین جهان سوز معروف شد.

سلطان غیاث الدین که برادرزاده علاالدین بود و او با کمک برادرش شهاب الدین غوری دامنهٔ حکومت غوری ها را از کرمان تا سند رسانید و در سال ۵۷۹ ق لاهور را نیز گرفت.

ب: خوارزم شاهیان

- خوارزم در غرب ماوراءالنهر و شمال خراسان قرار داشت که ترکان مسلمان در آن ساکن بودند، خـوارزم در قرن چهارم هجری از مراکز مهم فرهنگی بود و ابوریحان بیرونی در آغاز آنجا زنده گی می کرد.

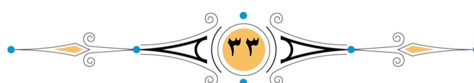
مهم ترین پادشاه ایشان علاالدین محمدنام داشت که توانست کرمان وسیستان را تا سواحل رود سند به دست آورد و در سال ۶۱۲ .ق دولت غوری را سرنگون ساخت. قلمرو دولت خوارزم شاهی در شرق به هند و در غرب به عراق می رسید.

عمر این دولت دیری نپایید؛ زیرا مغولان در سال ۶۱۷ هـ ق به خوارزم رسیدند و آن شهر را تصرف کردند.
خوارزم شاهیان با خلفای عباسی رابطهٔ خوبی نداشتند و به همین دلیل گفته می شود که مغولان با سکوت یـا تشویق خلیفهٔ عباسی به قلمرو خوارزم شاه تجاوز کردند.

برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به:

1. *فشردهٔ تاریخ افغانستان، دکتر فاروق انصاری.*
2. *منبع اصلی: تاریخ جهانگشای جوینی و کتاب سیرت جلاالدین.*

افغانستان درمسیر تاریخ – میر غلام محمد غبار.

پلان راهنمای تدریس درس هشتم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">مغولان، تیموریان و آل کرت</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">آشنا ساختن شاگردان باحکومت مغولان، تیموریان و آل کرت در افغانستان.</td></tr>
<tr><td>اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">۱. آشنا ساختن شاگردان با مغولان و چگونگی هجوم آنان به افغانستان
۲. آشنا ساختن شاگردان با زمینه های شکل گیری حکومت تیموریان.
۳. آشنا ساختن شاگردان با زمینه های شکل گیری حکومت آل کرت.
۴. آشنا ساختن شاگردان با اقدامات مهم سیاسی و فرهنگی حکومت های مغولی، تیموری و کرتی.
۵. کسب مهارت شناخت و تحلیل وقایع تاریخی.
۶. کسب مهارت استفاده از اتلس تاریخی.
۷. ایجاد علاقه نسبت به تاریخ گذشته و شخصیت های تاریخی مملکت.
۸. ایجاد روحیهٔ نفرت نسبت به حکومت های بیگانه و همکاران داخلی ایشان.</td></tr>
<tr><td>میتود های تدریس</td><td colspan="2">۱- لیکچر و توضیح معلم
۲- سوال و جواب شاگردان و معلم</td></tr>
<tr><td>لوازم ضروری تدریس (مواد ممد درسی)</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، کتاب، عکس و نقشهٔ.</td></tr>
<tr><td>شیوهٔ ارزیابی</td><td>۱- به صورت تقریری در پایان درس و آغازدرس آینده ۲- به صورت تحریری در پایان دورهٔ تعلیمی</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>فعالیت های تدریس و یادگیری</td><td>فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه: بعد از ادای سلام و احوال پرسی
۱. سؤال ورودی درس
۲. نشان دادن نقشهٔ تاریخی افغانستان در دوره مغولان و تیموریان.</td><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

عنوان مطالب	شرح مطالب	زمان به دقیقه
فعالیت های معلم	**فعالیت های شاگردان**	۷۰ دقیقه
- توضیح معلم محترم راجع به درس. - سؤال معلم از شاگردان. - نتیجه گیری و جمع بندی معلم.	- توجه شاگردان به اظهارات معلم محترم. - بحث و گفتگوی شاگردان در گروپ؛ - پاسخ یکی ازشاگردان به معلم محترم؛ - گوش دادن و یاد داشت کردن شاگردان.	
جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.	۱.شکل زنده گی مغولان قبایلی بود و همیشه از یک جا به جای دیگر کوچ می کردند. ۲.مجموعه مقررات چنگیز خان یاسا نام داشت. ۳.خلیفهٔ عباسی توسط هولاکوخان به قتل رسید. ۴.آل کرت در برابر مغولان سیاست همکاری را در پیش گرفتند. ۵. ۱- کمال الدین بهزاد۲- عبدالرحمن جامی ۳- علی شیر نوائی	
پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی.	با استفاده از نقشه های کتاب و نیز اتلس تاریخی می توان موارد مذکور را نشان داد.	

معلومات اضافی برای معلم

موقعیت نامساعد اقتصادی، ازدیاد نفوس و بدی آب و هوا، مردم آسیای میانه را همواره به مهاجرت وامی داشت. این مهاجرت ها و حرکت های انسانی در دو طرف صورت می گرفت اول، به جانب شرق که باعث تشکیل دولت های مختلف در چین گردید. دوم مهاجرت به طرف غرب که در دو سوی شمال و جنوب بحیرهٔ کسپین(خزر) انجام می شد.

هر چند اقتصاد شبانی حاکم بر آسیای مرکزی و محاصره شدن صحرانشینان علت مهاجرت و هجوم دانسته شده است؛ اما بنابرعلت سیاسی از هجوم های اقوام مذکور نیز نمی توان چشم پوشید. این دلیل سیاسی را باید اشتباه علاالدین محمد خوارزم شاه در قتل و غارت کاروان تجارتی مغولان در آسیای مرکزی دانست که باعث توجه اقوام مغول به جانب غرب شد و سر زمین های اسلامی را پامال سم ستوران مردمان آسیای مرکزی ساخت.

آل کرت نیز که در عهد مغولان حکومت تشکیل دادند، هرات را به مرکزیت خویش برگزیدند و به خصوص در زمان هولاکوخان همکاری نزدیکی میان ایشان و هولاکوخان بر قرار شد. سر سلسلهٔ آل کرت ملک شمس الدین محمد نام داشت. پس از او پسرش ملک رکن الدین روی کار آمد (۷۰۵-۶۷۷ ق.) این سلسله سر انجام توسط امیر تیمور گورکان از بین رفت و آخرین پادشاه ایشان غیاث الدین نام داشت (۷۸۳-۷۷۱ ق.) و اوپس از

اسارت، توسط تیمور در سال ۷۸۷ .ق به قتل رسید. تیموریان نیز از دودمان مغولان به حساب می آیند. نکتهٔ مهم اینست که فرزندان تیمور بر خلاف پدر و اجدادش، روحیهٔ نرم و مسالمت جویانه یی داشتند. آنان خدمات ارزنده یی در زمینه های دانش و هنر در افغانستان انجام دادند.

برای اطلاع بیشتر مراجعه کنید به منابع زیر:

1. *هرات شهر آریا، ج ۱، دکتر فاروق انصاری.*
2. *فشردهٔ تاریخ افغانستان دکتر فاروق انصاری.*

منبع اصلی: جهانگشای جوینی، عطاملک جوینی.

پلان راهنمای تدریس درس دهم

زمان تدریس:دو ساعت درسی

عناوین مطالب	**شرح مطالب**	
۱- موضوع درس	شیبانی ها و استراخانی های ماوراء النهر	
هدف کلی	آشنایی شاگردان با سلسله های مذکور و روابط آنها با افغان ها	
۲- اهداف جزئ آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱. آشنایی با دو سلسلهٔ شیبانی و استراخان؛ ۲. آشنایی با نژاد و خاستگاه دو حکومت مذکور؛ ۳. آشنایی با چگونگی برقراری روابط آن دو حکومت با افغان ها؛ ۴. آشنایی با دلایل توجه دو دودمان مذکور به کشور ما؛ ۵. آشنایی با عواقب و پیامدهای روابط افغان ها با دودمان های مذکور. ۶. آشنایی با اوضاع فرهنگی و تمدنی روزگار مذکور. ۷. کسب مهارت تحلیل و قایع و رخداد های تاریخی. ۸. ایجاد علاقه نسبت به تاریخ، فرهنگ و تمدن افغانستان. ۹. ایجاد نفرت نسبت به تهاجمات بیگانگان به کشور ما.	
۳- میتود های تدریس	۱- لیکچر و توضیح معلم ۲- پرسش و پاسخ شاگردان و معلم	
۴- سامان و لوازم ضروری و مـواد ممد تدریس	کتاب، تخته، تباشیر، عکس و نقشه	
۵- شیوهٔ ارزیابی	به صورت تقریری در پایان درس و نیز به شکل تحریری در پایـان دورهٔ تعلیمی	
۶- فعالیت های تدریس و آموزش در صنف	فعالیت مقدماتی: ۱- بعد از ادای سلام و احوال پرسی ۲- حضور و غیاب یا حاضری شاگردان ۳ – آماده سازی و سایل تدریس ایجاد انگیزه: ۱- سؤال ورودی ۲- نشان دادن نقشهٔ جغرافیایی ۳- نشان دادن عکس.	زمان به دقیقه ۱۰دقیقه

زمان	فعالعیت های شاگرد	فعالیت های معلم
۷۰دقیقه	توجه و یادداشت برداری عنوان توجه و یادداشت کردن در کتابچه سؤال شاگردان از معلم محترم راجع به درس	نوشتن عنوان درس به روی تخته نوشتن اسامی و مطالب مهم درس در بالای تخته جواب معلم محترم به سؤالات شاگردان جمع بندی و خلاصه کردن درس

۱- ازبکان شیبانی اصلاً در جلگه هایی که حالا در قزاقستان موقعیت دارند زندگی می‌کردند و در قرن دهم زیر رهبری محمد خان شیبانی در ماوراء النهر اسکان یافتند. ۲- محمد خان شیبانی از فرزندان جوجی پسر چنگیز بود. ۳- دو ناحیهٔ گرمسیر و زمین داور تسلیم ازبکان نشدند. ۴- وضع فرهنگی بلخ در زمان ندر محمد خان و سجان قلی خان بهبود یافت. ۵- استراخانی ها معمولاً از ولایت تخار به جانب هرات لشکر می کشیدند.	**پاسخ سؤالات و یا فعالیت داخل متن**

معلومات اضافی برای معلم:

ماوراء النهر منطقه میان سیحون و جیحون را شامل می شود و شهرهای مهم تاشکند،سمرقند، بخارا، خیوه و استراخان در آنجا قرار دارد.

از جمله طوایف بسیار مهم این نواحی ازبکان(اوزبکان) می باشند که منسوب به ازبک خان از فرزندان جوجی می باشد. کلمهٔ اوزبک معمولاً به خان و امیر قبیله اطلاق می شد.

دو سلسهٔ شیبانی ها و استراخانی ها که از شاخه های مهم ازبکی به حساب می آیند قدرت ازبکان را در ماوراء النهر افزایش دادند پس از استحکام قدرت آنان بود که تهاجمات آنها بر شمال افغانستان آغاز یافت.

مراکز عمدهٔ شیبانی ها سمرقند و بخارا بود و به ولایات شمالی افغانستان بیشتر از حیث بدست آوردن مال و غنیمت توجه می کردند و به همین دلیل دست به غارت های عجیبی در نواحی مذکور زدند.

استراخانی ها نیز که در قرن یازده هجری، شیبانی ها را در ماوراء النهر شکست دادند، درست به مانند شیبانی ها با ولایات شمالی افغانستان معامله کردند، یعنی ضمن دست اندازی به ولایات مذکور از قتل و غارت و تخریب روی برنگردانیدند. استراخانی ها از سال ۱۰۰۷ تا ۱۱۶۷ به حکومت خویش ادامه دادند و ۱۳ نفر از ایشان به مقام پادشاهی رسیدند.

برای اطلاع بیشتر نگاه کنید به:

۱- امپراطوری صحرا نوردان- رنه گروسه

۲- هرات شهر آریا، دکتر فاروق انصاری

۳- افغانستان در مسیر تاریخ، غلام محمد غبار

پلان راهنمای تدریس درس دهم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	بابریان هند	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با بابریان هند و روابط آنها با افغان ها.	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱- آشنایی با نژاد و زادگاه بابریان. ۲- آشنایی با چگونگی به قدرت رسیدن بابر و فرزندانش. ۳- آشنایی با دلایل توجه بابر به کشور ما و هندوستان. ۴- آشنایی با روابط بابریان هند با افغان ها. ۵- آشنایی با اوضاع فرهنگی و تمدنی افغانستان درزمان بابریان. ۶- کسب مهارت تحلیل وقایع و رخداد های تاریخی. ۷- ایجاد علاقه نسبت به شخصیت هایی که برای استقلال تلاش می کردند.	
روش های تدریس	۱- سخنرانی (لیکچر) و توضیح معلم ۲- سوال و جواب	
لوازم ضروری و مواد ممد درسی	تخته ، تباشیر، کتاب، عکس و نقشهٔ.	
شیوهٔ ارزیابی	به صورت تقریری در پایان درس و نیز به شکل تحریری درپایان سال تعلیمی.	زمان به دقیقه
فعالیت های تدریس و آموزش در صنف	**انجام فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه:** بعد از ادای سلام و احوال پرسی و گرفتن حاضری، ۱- نشان دادن عکس های کتاب. ۲- سؤال ورودی. ۳- نشان دادن نقشهٔ جغرافیایی.	۱۰ دقیقه

زمان به دقیقه	شرح مطالب		عنوان مطالب
۷۰دقیقه دوساعت درسی	**فعالیت های شاگردان**		**فعالیت های معلم**
	گوش دادن شاگردان به درس. سؤال شاگردان از معلم محترم. یاد داشت شاگردان		- توضیح معلم راجع به درس. - پاسخ معلم به شاگردان. - جمع بندی و خلاصهٔ درس.
	۱- بابردر اندیجان ازبکستان متولد شد و در کابل دفن گردید. ۲- بابر شاه عاشق کابل بود. ۳- خوشحال خان ختک با او رنگ زیب مغولی درگیری داشت. ۴- بایزید انصاری رهبر نهضت روشانیه (روشانی های) افغان بود. ۵- همایون پادشاه توسط شیر شاه سوری شکست خورد.		**جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.**
	آثار بابریان در افغانستان داخل متن درسی آمده است.		**پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی**

معلومات اضافی برای معلم:

ظهیرالدین محمدبابر یکی از نواسه های تیمور به حساب می آید، وی بنیانگذار سلسلهٔ مغولان هند یا همان بابریان یا گورگانیان است که با استفاده از اختلاف داخلی افغان های سوری که در هند حکومت را در دست داشتند بر آنان چیره شد و ابتدا در لاهور و سپس در اگره سلسلهٔ مغولان هند را تأسیس نمود.

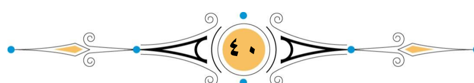
معروف ترین پادشاه این سلسله، پس از بابر، جلاالدین محمد اکبر شناخته می شود، وی به تدریج کشمیر، سند، پنجاب، قندهار و احمد نگر را گرفت و درسال ۱۵۹۲ م امپراتوری باستانی هند را بار دیگر به وجود آورد و سازمان اداری منظمی را بنیاد گذاشت و بزرگترین سلطان عصر خویش گشت. وی در سال ۱۶۰۵ در گذشت و پسرش سلیم با عنوان جهانگیر به تخت نشست. در زمان او قیام ها و شورش های داخلی شدت گرفت و در واقع ضعف بابریان هند آغاز شد.

به عمر حکومت بابریان هند توسط انگلیس ها پایان بخشیده شد. در سال ۱۸۳۹ م آخرین پادشاه بابری به نام بهادر شاه به قدرت رسید. وی مزدور کمپانی هند شرقی انگلیس بود. بریتانیا رسماً در سال ۱۸۳۹ هند را به عنوان کشور تحت الحمایه در آورد و از آن برای جنگ علیه افغانستان نیز استفاده کرد.

برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به:

۱- *نگاهی به تاریخ جهان (۳ج)، جواهر لعل نهرو.*

۲- *تاریخ تفکر اسلامی در هند، عزیز احمد.*

پلان راهنمای تدریس درس یازدهم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	صفوی های ایران	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با سلسلۀ صفوی ایران و روابط آنها با افغان ها.	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱- آشنایی با اصل و نسب صفوی ها. ۲- آشنایی با چگونگی قدرت یابی صفوی ها در ایران. ۳- آشنایی با چگونگی نفوذ و توسعه دامنۀ حکومت صفویه. ۴- آشنایی با چگونگی روابط آنها با افغانستان. ۵- کسب مهارت تحلیل وقایع و رخداد های تاریخی. ۶- ایجاد علاقه نسبت به شخصیتهایی که برای استقلال افغانستان اقدامات کردند.	
میتود های تدریس	۱- لیکچر و توضیح معلم ۲- پرسش و پاسخ شاگردان و معلم	
لوازم ضروری تدریس و مواد ممد درسی	کتاب، تخته وتباشیر، عکس و نقشه.	
شیوۀ ارزیابی	۱- به صورت تقریری در پایان درس ۲- به صورت تحریری هر زمانی که معلم محترم ضروربداند.	زمان به دقیقه
فعالیت های تدریس و آموزش در صنف	**انجام فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه:** ۱- نشان دادن عکس. ۲- نشان دادن نقشه. ۳- سؤال ورودی.	۱۰ دقیقه

<table>
<tr><th>عنوان مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td colspan="2">فعالیت های معلم</td><td>فعالیت های شاگردان</td><td rowspan="2">۷۰دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="2">- توضیح معلم راجع به درس.
- جواب معلم به شاگردان.
- جمع بندی و خلاصهٔ درس.</td><td>گوش دادن شاگردان به درس معلم.
سؤال شاگردان از معلم محترم.
یاد داشت شاگردان</td></tr>
<tr><td>پاسخ سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.</td><td colspan="3">۱- دو سلسهٔ شیبانیان ازبک و بابریان هند همزمان با دولت صفویه بر سر اقتدار بودند.
۲- محمد خان شیبانی ازبک توسط شاه اسماعیل صفوی به قتل رسید.
۳- شاه عباس کبیر قدرتمند ترین پادشاه صفویه به حساب می آید.
۴- سرنوشت قندهار مورد منازعه و اختلاف هند و ایران بود.
۵- در روزگار پادشاهی شاه تهماسب صفوی، همایون به ایران پناه برد.</td></tr>
<tr><td>پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی</td><td colspan="3">اهمیت جغرافیائی قندهار روی سیاست خارجی هند و ایران تأثیر داشت زیرا این ولایت در سرحد دو کشور مذکور واقع شده بود و هر دو، می خواستند که آن را در اختیار داشته باشند.</td></tr>
<tr><td colspan="4">معلومات اضافی برای معلم:
نکتهٔ مهم در بارهٔصفویه، ایجاد روابط آن سلسله با اروپاییان می باشد که در تاریخ روابط خارجی ایران از اهمیت زیادی بر خورد داراست؛ زیرا چنانکه می دانیم این روابط به تقویت بیشتر ایران در برابر عثمانی که با اروپاییان درگیری داشت منجر شد و از طرف دیگر ایران از سلاح های آتشین برخوردار گردید. دراین زمینه به ویژه سفر برادران شرلی (رابرت و آنتونی) به دربار شاه عباس کبیر مهم می باشد. این برادران هم در داخل ایران در تربیه و تجهیز سپاه نقش بازی کردند و هم به ایران کمک کردند تا روابطش با کشور های اروپایی را برقرار سازد.

برای اطلاع بیشتر مراجعه کنید به:
۱- ایران در عصر صفوی، راجر سیوری.
۲- جغرافیای تاریخی و اوضاع سیاسی و اجتماعی قندهار، دکتر فاروق انصاری.
۳- افغانستان در مسیر تاریخ، غلام محمد غبار.</td></tr>
</table>

پلان راهنمای تدریس درس دوازدهم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	قیام قندهار	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با قیام مردم قندهار زیر رهبری حاجی میرویس نیکه.	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱- آشنایی با زمینه های شکل گیری قیام قندهار. ۲- آشنایی با وضعیت سیاسی و اجتماعی قندهار درزمان قیام. ۳- آشنایی با وضعیت سیاسی افغانستان درزمان قیام. ۴- آشنایی با تلاش های حاجی میرویس خان برای کسب استقلال. ۵- کسب مهارت شناخت و تحلیل وقایع تاریخی. ۶- ایجاد علاقه نسبت به حرکت های آزادی بخش مردمی. ۷- ایجاد علاقه نسبت به شخصیت های تاریخی کشور.	
روش های تدریس	۱- سخنرانی و توضیح معلم ۲- سوال و جواب	
لوازم ضروری تدریس و مواد ممد درسی	کتاب، تخته وتباشیر، عکس و نقشه.	
شیوۀ ارزیابی	۱- به صورت تقریری در پایان درس ۲- به صورت تحریری در پایان سال تعلیمی.	زمان به دقیقه
فعالیت های تدریس و آموزش در صنف	**انجام فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه:** ۱- نشان دادن عکس. ۲- سؤال ورودی	۱۰ دقیقه

عنوان مطالب	شرح مطالب		زمان به دقیقه
فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان		۷۰دقیقه
- توضیح معلم راجع به درس. - جواب معلم به شاگردان. - جمع بندی و خلاصهٔ درس.	گوش دادن شاگردان به درس معلم. سؤال شاگردان از معلم محترم. یاد داشت شاگردان		
پاسخ سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.	۱- گرگین خان در اصل از مردم گرجستان بود و به نام شهنوازخان از طرف دولت صفوی در قندهار حکمرانی داشت. ۲- حاجی میرویس خان برای هشت سال (۲۸- ۱۱۲۰ .ق) ادارهٔ قندهار را در دست داشت. ۳- قسمت اعظم افغانستان میان هند و ایران و ازبکان تقسیم شده بود. ۴- حکومت مستقل هوتکی توسط حاجی میرویس خان بنیاد گذاشته شد.		
پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی	دلایل قیام قندهار: - ظلم ها و اجحافات گرگین خان. - علاقه به آزادی و استقلال مردم. - شرایط مساعد پس از ضعف دو دولت گورکانی هند و صفویهٔ ایران.		

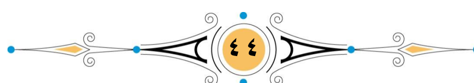
معلومات اضافی برای معلم:

حرکت هوتکی ها را باید آغاز دورهٔ جدید در تاریخ افغانستان دانست؛ زیرا این حرکت در شرایطی پدید آمد که کشور ما عملاً میان همسایگان تقسیم شده بود. یعنی در حالی که کابل در اختیار بابریان بود در این طرف کشور ما، از هرات تا قندهار در دست صفوی های ایران بود. حرکت قندهار را می توان ادامهٔ نهضت های قبلی افغان ها مانند روشانی ها و نهضت خوشحال خان ختک دانست که این بار با استفاده از روحیهٔ آزادی طلبی و نیز روحیهٔ نفرتی که نسبت به گرگین پدید آمده بود صورت گرفت زیرا قساوت و تعدی گرگین مردم را به لب رسانید و به همین دلیل جرقهٔ لازم بود تا این آتش بر افروخته گردد و دیدیم این جرقه توسط حاجی میرویس خان هوتک زده شد.

حاجی میرویس خان پسر شاه عالم خان هوتکی به نُه پشت به هوتک و یازده پشت به غلجی می رسد به دلیل حرفهٔ تجارتی خویش با هند و ایران از اوضاع عمومی منطقه اطلاع داشت و از طرف دیگر به عنوان بزرگ افغان های غلجی از تجربه لازم برای به دست گرفتن رهبری حرکت قندهار برخوردار گردیده بود و لذا توانست که قیام قندهار را به نتیجه برساند.

نگاه کنید به:

۱- فشردهٔ تاریخ افغانستان دکتر فاروق انصاری.
۲- هوتکی ها، عبدالرؤف بینوا.
۳- افغانستان در مسیر تاریخ، غلام محمدغبار.

پلان راهنمای تدریس درس (سیزدهم)

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	جانشینان میرویس خان.	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با جانشینان حاجی میرویس نیکه و اقدامات آنها.	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱- آشنایی با اقدامات نظامی و سیاسی جانشینان میرویس خان. ۲- آشنایی با دلایل توجه محمود هوتکی به ایران؛ ۳- آشنایی با تشکیل حکومت افغانی در ایران؛ ۴- آشنایی با اقدامات شاه اشرف هوتکی در ایران؛ ۵- آشنایی با دلایل عقب نشینی افغان ها از ایران؛ ۶- کسب مهارت شناخت و تحلیل وقایع تاریخی؛ ۷- ایجاد علاقه نسبت به آزادی خواهی و استقلال طلبی و شخصیتهای تاریخی.	
روش های تدریس	۱- سخنرانی و توضیح معلم ۲- پرسش و پاسخ شاگردان و معلم	
لوازم ضروری و مواد ممد درسی	کتاب، تخته وتباشیر، عکس و نقشه.	
شیوۀ ارزیابی	۱- به صورت تقریری در آغاز درس آینده ۲- به صورت تحریری در امتحان چهار نیم ماهه و سالانه.	زمان به دقیقه
فعالیت های تدریس و آموزش در صنف	**انجام فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه:** ۱- سؤال ورودی درس ۲- نشان دادن عکس مرتبط به درس ۳- نشان دادن نقشۀ جغرافیایی	۱۰ دقیقه

<table>
<tr><th>عنوان مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td>فعالیت های معلم</td><td colspan="2">فعالیت های شاگردان</td><td>۷۰ دقیقه</td></tr>
<tr><td>نوشتن عنوان درس به روی تخته.
نوشتن اسامی و مطالب مهم درس در تخته.
جواب معلم به سؤالات شاگردان.
جمع بندی و خلاصه کردن درس.</td><td colspan="2">عطف توجه شاگردان به درس .
توجه و یاد داشت کردن در کتابچه.
سؤال شاگردان از معلم راجع به درس.</td><td></td></tr>
<tr><td>جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.</td><td colspan="3">۱- میر عبد العزیز به دلیل اتخاذ روش مسالمت آمیز در برابر صفوی ها از کار برکنار شد.
۲- اصفهان توسط شاه محمود هوتکی فتح شد.
۳- شاه اشرف، تجاوز روسیه و عثمانی ها بر ایران را دفع کرد.
۴- به دلیل اختلاف داخلی میان افغان ها و ظهور نادرشاه افشار افغان ها از ایران عقب نشستند.
۵- میر عبدالعزیز هوتکی راه مسالمت در پیش گرفت.</td></tr>
<tr><td>پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی</td><td colspan="3">از قندهار به طرف سیستان تا کرمان و یزد و از آنجا به اصفهان.</td></tr>
<tr><td colspan="4">معلومات اضافی برای معلم:
نکتۀ مهم اینست که شاه محمود هوتکی برای عملی کردن نقشۀ خود موافقت قبایل دیگر در افغانستان از جمله هزاره ها را به دست آورد. در این حال او از دولت ابدالی در هرات که با آن جنگیده بود هراس نداشت زیرا آنان سخت گرفتار کشمکش داخلی شده بودند. شرایط منطقه نیز به سود او بود. انحطاط امپر اتوری گورکانی یا مغولان هند به شدت گام بر می داشت. در ایران نیز همچون هندوستان، قدرت حکومت آشکارا رو به ضعف میرفت و در آنجا نیز مدت زیادی بود که آزادی مذهبی از بین رفته بود. به همین خاطر شورش از جانب کردها روی داد و آنان همدان را تسخیر کردند و تمام آن حدود تا اصفهان به باد غارت رفت، علاوه براین پطر کبیر در روسیه،ایران را به شدت زیر نظر داشت. بلوچ ها در جنوب شرقی ایران نیز بیکار ننشستند و حدود بم و کرمان را مورد تاخت و تاز قرار دادند. در چنین حالاتی مشخص بود که صفویه دچار انحطاط وضعف شدید گردیده بودند و این وضعیت به شاه محمود هوتکی جرأت و فرصت داد تا آخرین ضربه بر پیکر دولت صفوی را وارد سازد.
نکتۀ مهم دیگر دفاع شاه اشرف هوتکی از ایران در برابر روسیه و ترکان عثمانی است که چشم طمع به خاک ایران دوخته بودند و می خواستند قسمت هایی از ایران را بدست آورند اما شاه اشرف نقشه های آنها را خنثی کرد.
نگاه کنید به:
۱- انقراض سلسلۀ صفویه لارنس لاکهارت.
۲- فشردۀ تاریخ افغانستان، دکتر فاروق انصاری.
هوتکی ها، عبدالرؤوف بینوا.</td></tr>
</table>

پلان راهنمای تدریس درس (چهاردهم)

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	ایران در قرون وسطی و جدید.	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با تحولات عمدهٔ ایران در قرون وسطی و جدید.	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی).	۱- آشنایی با سیرکلی تحول تاریخی ایران در قرون وسطی وجدید. ۲- آشنایی با سلسلهٔ های مهم پادشاهی درایران. ۳- آشنایی با علل رویکار آمدن و سقوط سلسله های مذکور. ۴- آشنایی با شباهت تاریخی ایران با تاریخ افغانستان. ۵- آشنایی با دلایل توجه اروپاییان به ایران در قرون جدید؛ ۶- کسب مهارت شناخت و تحلیل رویدادهای تاریخی؛ ۷- ایجاد علاقه نسبت به حقایق و حقیقت طلبی در میان شاگردان. ۸- ایجاد علاقه نسبت به فرهنگ وتمدن مشترک دو کشور افغانستان و ایران.	
روش های تدریس	۱-لیکچر و توضیح معلم ۲- پرسش و پاسخ	
لوازم ضروری تدریس	کتاب، تخته وتباشیر، عکس و نقشه.	
شیوهٔ ارزیابی	۱- به صورت تقریری در آغاز درس آینده ۲- به صورت تحریری در مواقعی که معلم لازم بداند.	زمان به دقیقه
فعالیت های تدریس و آموزش در صنف	**فعالیت مقدماتی:** ۱- احوال پرسی ۲- گرفتن حاضری ۳- آماده ساختن روحی و روانی شاگردان. **ایجاد انگیزه:** ۱- نشان دادن عکس. ۲- طرح سؤال ورودی. ۳- بیان خاطره یا داستان.	۶ دقیقه ۴ دقیقه

عنوان مطالب	شرح مطالب		زمان به دقیقه
فعالیت های معلم		**فعالیت های شاگردان**	۷۰ دقیقه
نوشتن عنوان درس به روی تخته. نوشتن اسامی و مطالب مهم درس در تخته. جواب معلم به سؤالات شاگردان. جمع بندی و خلاصه کردن درس.		عطف توجه شاگردان به درس. توجه و یاد داشت کردن در کتابچه. سؤال شاگردان از معلم راجع به درس.	
جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن.	۱- علویان در طبرستان ایران حکومت تشکیل دادند. ۲- انگلیس ها در زمان کریم خان زند اجازۀ تجارت در خلیج فارس را بدست آوردند. ۳- صفویه، افشاریه، زندیه، قاجاریه. ۴- بعد از نادرشاه افشار در ایران کریم خان زند قدرت بیشتری یافت.		
پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی	سلسلۀ های خالص ایرانی عبارتند از: علویان طبرستانی، زیاریان، آل بویه. سلسله هایی که در ایران و افغانستان حکومت نمودند: سامانیان، غزنویان، سلجوقیان ، خوارزم شاهیان و ...		

معلومات اضافی برای معلم:

وقایع تاریخی ایران شباهت زیادی به تاریخ افغانستان دارد؛ اما در تاریخ این کشور مقاطعی وجود دارد که تاریخ آن کشور را کاملاً مستثنی می سازد. یکی از چنین مقاطع دورۀ صفویان است که به ایران کاملاً شکل جدیدی در اسلام داد.

در حقیقت صفوی ها بعد از اسلام برای نخستین بار توانستند که برای ایران هویت جدیدی را بدهند؛ زیرا می دانیم که پس از سقوط دستگاه خلافت بدست مغولان و پس از شکست و انحلال خلفای فاطمی مصر در جریان جنگهای صلیبی، رسماً شخصی به نام خلیفه وجود نداشت. ، مقام خلیفه پس از سال ها تبدیل به یک شخصیت سمبولیک و تشریفاتی در حکومت های اسلامی شده بود؛ اما او هنوز یک عامل اتحاد میان جهان اسلام بود.

صفوی ها بعد از خلفای مذکور، هویت کاملاً مستقلی برای خود تعریف کردند. و حتی مذهب خود را نیز از عمومیت جهان اسلام جدا کردند.

نمونۀ دیگری از اهمیت صفویان، همدوره بودن آنان با تغییرات مهم درجهان است. تاسیس سلسلۀ صفوی مصادف بود با پایان رنسانس اروپا و عصر انقلاب صنعتی و ورود اروپا به دوران جدید؛ همچنین ظهور قدرتی جدیدی با نام ترکان عثمانی که خود را وارث خلافت اسلامی می دانست.

نگاه کنید به منابع زیر:

۱- *صفویان، را جرسیوری.*

۲- *جغرافیای تاریخی، و اوضاع سیاسی و اجتماعی قندهار، دکتر فاورق انصاری.*

منبع اصلی: تاریخ سلطانی، سید حسن استر آبادی.

پلان راهنمای تدریس درس (پانزدهم)

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	هند در قرون وسطی و جدید.	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با تحولات عمدۀ هند در قرون وسطی و جدید.	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی).	۱- آشنایی با سیر کلی تحول تاریخی هند در قرون وسطی و جدید؛ ۲- آشنایی با سلسله های مهم پادشاهی در هندوستان؛ ۳- آشنایی با علل عروج و سقوط سلسله های هندی؛ ۴- آشنایی با پادشاهان افغانی هند (لودی ها و سوری ها) ۵- آشنایی با نقش افغانستان درگسترش اسلام در هند؛ ۶- کسب مهارت تحلیل رویداد های تاریخی. ۷- ایجاد علاقه نسبت به فرهنگ و تمدن اسلامی.	
روش های تدریس	۱- لیکچر و توضیح معلم ۲- پرسش و پاسخ	
لوازم ضروری تدریس و مواد ممد درسی	کتاب، تخته وتباشیر، عکس و نقشه.	
شیوۀ ارزیابی	۱- به صورت تقریری در آغاز درس آینده ۲- به صورت تحریری در هنگامی که معلم لازم بداند.	زمان به دقیقه
فعالیت های تدریس و آموزش در صنف	**انجام فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه:** بعد از ادای سلام و احوال پرسی، بررسی حاضری و وضعیت صنف. ۱- بیان خاطره یا داستان. ۲- نشان دادن عکس . ۳- نشان دادن نقشه.	۱۰ دقیقه

<table>
<tr><td>عنوان مطالب</td><td colspan="2">شرح مطالب</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">فعالیت های معلم</td><td>فعالیت های شاگرد</td><td>زمان</td></tr>
<tr><td colspan="2">توضیح معلم راجع به درس
پاسخ معلم به شاگردان
جمع بندی و خلاصهٔ درس</td><td>گوش دادن شاگردان به درس
سؤال از جانب شاگردان
یاد داشت خلاصهٔ درس توسط شاگردان</td><td>۷۰دقیقه</td></tr>
<tr><td>پاسخ سؤالات و یا فعالیت های داخل صنف</td><td colspan="3">۱- حکومت های جنوب هند با اعراب، ساکنان منطقهٔ جنوب آسیا و شرق میانه روابط تجاری داشتند.
۲- مسلمانان در سال ۷۱۱م نخستین بار با هند تماس گرفتند.
۳- سلطان محمد غوری دهلی را تصرف کرد و به قطب الدین ایبک سپرد.
۴- سلطان بهلول لودی و شیرشاه سوری.</td></tr>
</table>

معلومات اضافی برای معلم:

اولین تماس اسلام با آسیای جنوبی در سال ۷۱۱.م که مسلمانان تا کناره رود سند که هم اکنون در پاکستان است پیش آمدند صورت گرفت. سلطان محمود غزنوی در قرن دهم میلادی پنجاب را تصرف کرد و بارها به شمال هند حمله کرد. مهم ترین رویداد این دوران سفر ابوریحان البیرونی به هند بود که حاصل آن اثر با ارزشی مالالهند است.

تا قرن سیزدهم میلادی تاخت و تازهای زیادی به هند صورت می گرفت؛ اما چندان دوامدار نبودند تا اینکه در این زمان مسلمانان شهر دهلی را تصرف کردند واولین حکومت مسلمانان به نام حکومت اسلامی دهلی را بنیان گذاشتند و اسلام رسماً بر هند حاکم شد.

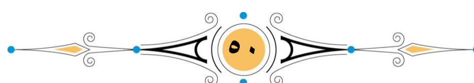
در اوایل قرن شانزدهم میلادی، بابرشاه با شکست دادن ابراهیم لودی افغانی، دهلی را تصرف کرد و سلسلهٔ گورکانیان هند را تاسیس کرد که تا زمان سلطهٔ انگلستان ادامه داشت.

اروپاییان منافع مادی خود را در هند زمانی دریافتند که در سال ۱۴۹۸م پرتگالی ها به هند راه یافتند و در منطقه گوا مستقر شدند. از اوایل قرن شانزدهم، کمپانی های بزرگ تجاری توسط غربیان مانند کمپانی هند شرقی، ثروت های طبیعی و مادی هند را تاراج می کردند تا اینکه در اواخر قرن هجدهم بریتانیایی ها، سپاهیان فرانسه و آخرین پادشاه گورکانی (بهادرشاه ظفر) را شکست دادند و امور اداری و اقتصادی هند را دردست گرفتند.

برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به:

دولافوز، *تاریخ هند*، ترجمه فخر داعی گیلانی

۱- *تاریخ تفکر اسلامی در هند*، عزیزاحمد

پلان رهنمای تدریس درس(شانزدهم)

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عنوان مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	**روسیه در قرن وسطی و جدید**	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با رویداد های مهم تاریخی روسیه در قرون وسطی و جدید	
۲- اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی).	۱- آشنایی با سیر کلی تحول تاریخی روسیه در قرون وسطی و جدید. ۲- آشنایی با پادشاهان مهم روسیه در طول قرون مذکور. ۳- آشنایی با علل ظهور و سقوط شاهان بزرگ روسیه. ۴- آشنایی با حملات و علل اخراج مغول ها از روسیه ۵- کسب مهارت در تحلیل وقایع تاریخی.	
۳- میتود های تدریس	۱- سخنرانی و توضیح معلم ۲- سوال و جواب	
۴- سامان و لوازم ضروی تدریس و مواد ممد درسی	کتاب درسی، تخته، تباشیر یا مارکر، عکس و نقشه	
۵- شیوه ارزیابی	به صورت تقریری در پایان درس- به صورت تحریری درنیمه و پایان سال	
۶- فعالیت های تدریس و آموزش در صنف	انجام فعالیت مقدماتی وایجاد انگیزه: بعد از ادای سلام، احوال پرسی، بررسی حاضری شاگردان و وضعیت صنف.	زمان به دقیقه
	۱- نشان دادن عکس ۲- طرح سؤال ورودی ۳- نشان دادن نقشه	۱۰دقیه

<table>
<tr><th>عنوان مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td colspan="2">فعالیت های معلم</td><td>فعالیت های شاگرد</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">نوشتن عنوان درس بالای تخته
نوشتن اسامی و مطالب مهم درس بالای تخته
پاسخ معلم به شاگردان
جمع بندی و خلاصه کردن درس</td><td>عطف توجه شاگردان به درس
توجه و یاد داشت کردن در کتابچه
سؤال های شاگردان از معلم</td><td>۷۰ دقیقه</td></tr>
<tr><td>پاسخ سؤالات و یا فعالیت های داخل صنف</td><td colspan="3">۱- اقوام نورمن ها که در سویدن زنده گی می کردند و درقرن نهم میلادی بر روسیه یورش بردند و با ترکیه و عراق کنونی روابط تجارتی داشتند.
۲- شاهزادگان روسیه برای خانان مغول مالیه می فرستادند اما ایوان سوم در مخالفت با پرداخت مالیه در برابر مغول ها برخاست و روسیه را مستقل ساخت.
۳- پطرکبیر بعد از سفر به اروپا تحت تاثیر فرهنگ اروپا قرار گرفت و دست به یک سلسله اصلاحاتی در روسیه زد و این کشور را به مدارج بالای قدرت رسانید.
۴- روسیه به دلیل توسعه طلبی به سوی اروپا، با سویدن در گیر شد.
۵- کاترین کبیر، پادشاه علم دوست و هنر پرور روسیه لهستان را تصرف کرد و ترکیه را نیز مجبور ساخت تا اجازه دهد که کشتی های روسیه به بحیره سیاه تردد کنند.
۶- فعالیت های گروپ ها در ضمن درس توضیح داده شده است بدان رجوع گردد.</td></tr>
<tr><td colspan="4">معلومات اضافی برای معلم:
تاریخ روسیه با مهاجرت گروه نژادی اسلاوهای شرقی آغاز می شود. اسلاوهای شرقی نهایتاً به گروه روسی ها، او کراینی ها و بلاروس ها تقسیم شدند.
روسیه در سال ۹۸۸ م دین مسیحیت را از بیزانس قبول کرد. پس از قرن سیزدهم، حکومت مسکو تدریجاً بر مراکز فرهنگی قبلی از جمله بر شهر کیف غلبه نمود. توسعه قلمرو روسیه درقرن هجدهم به اوج خود رسید و از لهستان در شرق تا اقیانوس کبیر امتداد می یافت.
نکتهٔ مهم دیگر هجوم مغول ها بر روسیه است زیرا مغول ها در سال ۱۲۲۳م روسها را کاملا شکست دادند و شهر ولادیمیر (یکی از شهر های اطراف مسکو) را غارت کردند و سپس به سوی لهستان و مجارستان رهسپار شدند. مغول ها به استثنای نوا گراد تمام روسیه را اشغال کردند. حملات مغول برای روسیه نیز عواقب بدی داشت. شهرهای مهم آن تخریب واز نظر فرهنگی صدمات زیادی را متحمل گردید.</td></tr>
</table>

ایوان سوم (کبیر) با خودداری از پرداخت باج به مغول ها، دست به حملات مکرر بر نیروهای مغولی زد و موجبات شکست مغولان را که در این عصر به خان نشین ها و ارتش های کوچک تقسیم شده بودند فراهم ساخت؛ اما اولین فرمانروای مسکو به نام تزار، ایوان چهارم بود. ایوان چهارم که به نام ایوان جدی و ایوان مخوف مشهور بود مقام سلطنت روسیه را تقویت نمود. او نجیب زادگان را تبعید و اعدام کرد. با این حال، ایوان مخوف یک سیاستمدار آینده نگر بود و روابط خوبی را با کلیسا بر قرار ساخت.

برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به:

۱- *تاریخ روسیه و غرب، تروتسکی.*

۲- *تاریخ روسیه وغرب، اسماعیل رامین.*

کلیات تاریخ، اسماعیل دولت شاهی.

پلان رهنمای تدریس درس(هفدهم)

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عنوان مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	چین در قرون وسطی و جدید	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با تاریخ چین در قرون وسطی و جدید	
۲- اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی).	۱- آشنایی با سلسله های مهم پادشاهی چین در قرون وسطی و جدید. ۲- آشنایی با دستآورد های مهم تمدنی چین در قرون مذکور. ۳- آشنایی با اوضاع اجتماعی و اقتصادی چین در قرون مذکور. ۴- کسب مهارت شناخت و تحلیل وقایع تاریخی.	
۳- روش های تدریس	۱- سخنرانی و توضیح معلم ۲- پرسش و پاسخ معلم و شاگردان	
۴- لوازم ضروی تدریس و مواد ممد درسی	کتاب درسی، تخته، تباشیر یا مارکر، عکس و نقشه	
۵- شیوه ارزیابی	شفاهی و تحریری	
۶- فعالیت های تدریس و آموزش در صنف	انجام فعالیت مقدماتی وایجاد انگیزه: ۱- طرح سؤال ورودی ۲- نشان دادن عکس	زمان به دقیقه ۱۰دقیه

عنوان مطالب	شرح مطالب		زمان به دقیقه
فعالیت های معلم		فعالیت های شاگردان	۷۰ دقیقه
نوشتن عنوان درس بالای تخته نوشتن اسامی و مطالب مهم درس بالای تخته پاسخ معلم به شاگردان جمع بندی و خلاصه کردن درس		عطف توجه شاگردان به درس توجه و یاد داشت کردن در کتابچه سؤال های شاگردان از معلم محترم	

پاسخ سؤالات متن و یا فعالیت های داخل متن

۱- شهر های چین در قرون وسطی از رونق زیادی برخور دار بودند؛ مثلاً درشهر چانگان(شانکهای) بیشتر از دو ملیون نفر زنده گی داشتند. این شهر به زودی به یکی از شهر های بین المللی مبدل گردید.

۲- مغول ها از مغولستان بر چین حمله کردند و آن را در اوایل قرن ۱۳ میلادی تصرف کردند و در حدود یکصد سال بر چین حکومت کردند.

۳- مردم چین در قرون وسطی اکثراً زارعین بودند وارباب زمین در پایان، حاصل زحمت آنها را می برند. در هنگام خشکسالی ها برای به دست آوردن زمین های بهتر دست به مهاجرت می زدند.

۴- پرتگالی ها بعداز ورود به سرزمین هند خود را به چین رساندند.

۵- حکومت چین بندر کانتون را برای تجارت برروی پرتگالی ها باز نمود.

۶- فعالیت ها در متن درس ارائه گردیده است، به آن رجوع شود.

معلومات اضافی برای معلم:

چین کشوری است در شرق آسیا. نام چین از نام خاندانی به همین نام گرفته شده است که هم زمان با پارتیان بر چین فرمان می راندند. این نام از راه زبان دری به دیگر زبان ها راه یافت.

چین تاریخ کهنی دارد. گاهی به گونه یکپارچه و گاهی به مانند چند کشور جدا از هم بوده است. همواره همسایگان به این سرزمین می تاختند و از آن جمله، مغولان بودند که درعصر چنگیزخان، چین را به تصرف خویش در آوردند.

این کشور بزرگ آسیایی با افغانستان ۷۶ کیلو متر، با پاکستان ۵۲۳ کیلومتر، با هند ۳۳۸۰ کیلومتر، مغولستان ۶۷۷ کیلومتر، تاجیکستان ۴۱۴ کیلومتر، قرقیزستان ۸۵۸ کیلومترو ... مرز مشترک دارد.

بیشترین روابط تاریخی کشور ما با چین از طریق جادهٔ معروف ابریشم صورت می گرفت واین جاده علاوه بر انتقال کالا، در انتقال افسانه ها و اسطوره ها، اعتقادات و تفکرات ، زبان، ادیان، هنر، پیشرفت های علمی که بیشتر مربوط به طب و نجوم بود و حتی در بازی ها، نقش به سزایی ایفا می کرد.

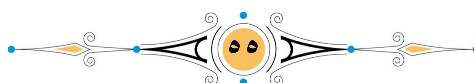
برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به:

۱- *تاریخ های جهان.*

۲- *دایرۀ المعارف ها.*

۳- *کلیات تاریخ، اسماعیل دولتشاهی.*

تاریخ قرون وسطی، پروفیسور کاسمنیکی

پلان رهنمای تدریس درس(هجدهم)

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عنوان مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	اوضاع عمومی اروپا در قرون وسطی	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با وضعیت عمومی اروپا در قرون وسطی	
۲- اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، دهنیتی).	۱- شاگردان با وضعیت اقتصادی اروپا در قرون وسطی آشنا شوند. ۲- آشنایی شاگردان با وضعیت اجتماعی اروپا در قرون وسطی. ۳- شاگردان با وضعیت سیاسی اروپا آشنایی حاصل کنند ۴- شاگردان با وضعیت فرهنگی اروپا آشنا شوند. ۵- شاگردان در مورد وضعیت مذهبی اروپا در این دوره معلومات حاصل کنند. مهارتی: ترسیم نقشه تاریخی قرون وسطی، اوضاع اروپا را در قرون وسطی تحلیل کرده بتوانند. ذهنیتی: به دست آوردن ذهنیت در مورد سایر ادیان، ذهنیت در مورد این که خرافات تا به چه اندازه باعث عقب مانده گی است.	
۳- میتود های تدریس	۱- لیکچر و توضیح معلم ۲- مباحثه و مناقشه، سوال و جواب	
۴- لوازم تدریس و مواد ممد درسی	کتاب درسی، تخته، تباشیر یا مارکر، عکس، نقشه و اطلس تاریخی	
۵- شیوهٔ ارزیابی	امتحان به طور تحریری و تقریری هر چند وقت یک بار	
۶- فعالیت های تدریس و آموزش در صنف (فعالیت های مقدماتی)	شروع فعالیت: بعد از ادای سلام و گرفتن حاضری، احوال پرسی، آماده کردن وسایل تدریس، اطلاع از وضعیت روحی و روانی شاگردان، پرسش از درس قبل. ایجاد انگیزه: با طرح یک سؤال در مورد درس جدید، نشان دادن یک عکس در مورد درس یعنی قرون وسطی.	زمان به دقیقه ۱۰دقیه

<table>
<tr><th>عنوان مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td>فعالیت های معلم
- توضیح معلم در مورد درس
- معلم از شاگردان سؤال نماید.
- معلم به نتیجه و جمع بندی درسی بپردازد.</td><td colspan="2">فعالیت های شاگرد
۱. شاگردان به توضیحات معلم گوش دهند.
۲. شاگردان به سؤالات معلم جواب می دهند.
۳. یکی از شاگردان نتیجه بحث شان را در صنف ارائه دهند.
۴. شاگردان به سخنان معلم گوش می دهند و یادداشت می نمایند.</td><td>۷۰ دقیقه</td></tr>
<tr><td>پاسخ سؤالات و یا فعالیت های داخل متن</td><td colspan="3">۱. در قرون وسطی از لحاظ اجتماعی مردم به دو طبقه تقسیم شده بودند؛ یعنی طبقه بالایی که شامل اشراف، نجبا، روحانیون و زمینداران بزرگ می شدند و طبقه پایین مردم از لحاظ اقتصادی درسطح پایین قرار داشته که دهقانان قسمت اعظم این طبقه را تشکیل می دادند.
۲. پاپ ها در قرون وسطی از صلاحیت های زیادی برخوردار بودند از جمله عزل و نصب امپراتوران- اعطای مقام های اشراف- تکفیر نمودن اشخاص که خلاف شان دست به عمل می زدند.
۳. بنیانگذار خانواده کارولنژین، شارل مارتل بود.</td></tr>
<tr><td colspan="4">معلومات اضافی برای معلم
معلمان محترم و همکاران عزیز،
درسی را که ما تحت عنوان اوضاع عمومی اروپا در قرون وسطی می خوانیم برای ما اطلاعات در مورد وضعیت کلی اروپا در قرون وسطی ارائه می داد.
ما با وضعیت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و مذهبی اروپا به طور خلاصه آشنایی حاصل می کنیم.
در بحث مسایل مذهبی زمانی که می گوییم قرون وسطی را عصر ایمان می نامند به این مفهوم که در همین دوره بعد از ظهور حضرت عیسی (ع) مردم بیشتر به مسایل مذهبی و دینی شان اتکا داشتند وبه مسایل دنیوی علاقه مند نبودند. کلیسا قدرت مطلقه این روز است. و مذهب بر تمامی عرصه های مردم اروپا تسلط خود را قایم نموده بود، دولت مرکزی وجود نداشت و تجارت از رونق افتاده بود. و مردم به خود حق تفکر درمورد دنیا و مسایل دنیوی را نمی دادند و کمتر از نیروی عقل و اندیشه استفاده می کردند و علوم، منحصر به مسایل دینی مسیحیت بود. همچنان در بخش مسایل سیاسی قرون وسطی از خانواده کارولنژین نام برده شده این به این معنی است که خانوداه های زیادی در قرون وسطی بعد از سقوط امپراتوری روم اروپا حکمرانی داشتند که به گونه مثال از میان خانواده های مدونژین وکارولینژین و امپراطوری بزرگ هوهان شناوفن خانواده هاپسبورگ فقط به معرفی گرفتن خانواده کارولنژین اکتفا نمودیم.
جهت معلومات مزید به منابع زیر مراجعت فرمایید:
۱- تاریخ قرون وسطی از پروفیسور کاسمنیکی
۲- کلیات تاریخ اسماعیل دولتشاهی
عصر ایمان تاریخ تمدن ویل دورانت ... ازویل دورانت.</td></tr>
</table>

پلان رهنمای تدریس درس(نزدهم)

زمان تدریس: دو ساعت درسی

<table>
<tr><th>عنوان مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">جنگهای صلیبی</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">آشنایی شاگردان با جنگهای صلیبی</td></tr>
<tr><td>اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، دهنیتی).</td><td colspan="2">۱- آشنا ساختن شاگردان با عوامل جنگهای صلیبی
۲- شاگردان در مورد پیامد های جنگهای صلیبی معلومات حاصل کنند.
۳- شاگردان درمورد اینکه این جنگ ها میان پیروان کدام ادیان اتفاق افتاده بود معلومات حاصل نمایند.</td></tr>
<tr><td>روش های تدریس</td><td colspan="2">۱- توضیح و سخنان معلم
۲- بحث و گفتگو میان شاگردان وارائه نتیجه آن.</td></tr>
<tr><td>لوازم تدریس و مواد ممد درسی</td><td colspan="2">کتاب درسی، تخته، تباشیر و مارکر، نقشه اروپا و زمان جنگهای صلیبی</td></tr>
<tr><td>شیوه ارزیابی</td><td colspan="2">وقتاً فوقتاً امتحانات تحریری و تقریری.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">فعالیت های تدریس و یاد گیری</td><td rowspan="2">فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه:
با نشان دادن تصویری که ارتباط به درس داشته باشد، پرسشی مطرح گردد.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰دقیه</td></tr>
</table>

عنوان مطالب	شرح مطالب	زمان به دقیقه
فعالیت های معلم	**فعالیت های شاگرد**	
- قبل از شروع درس نقشهٔ مربوط به ایـن دوره را نشان می دهد و بعداً به توضیح می پردازد. - معلم از شاگردان سؤال می کند. - معلم به سؤال های شاگردان جواب می دهد. - معلم به نتیجه و جمع بندی می پردازد.	۱- شاگردان به توضیحات معلم گوش دهند. ۲- شاگردان به مباحثه می پردازند. ۳- شاگردان به هم جواب می دهند. ۴- معلم به یکـی از شـاگردان وظیفـه مـی سپارد تا فشرده و نتیجهٔ درس را بیان کند.	۷۰ دقیقه
جـواب سـؤالات و یـا فعالیت های داخل متن	۱. مؤرخین در این مورد نظریات متفاوت دارند به قولی هشت جنگ صـلیبی و بـه قولی دوازده جنگ صلیبی به وقوع پیوسته است. ۲. مسیحیت بین حوالی قرن یازده میلادی در حال پیشرفت بود؟	
پاسخ به پرسش هـا و فعالیت های پایانی	۱- علاقه مندی عیسویان به ثروت شرق، علاقه مندی دولت های عیسوی بـه ایجـاد مراکز تجارتی، چون می خواستند از این طریق تجارت را با شرق دور آغاز کنند، چون یک عده از دهقانان که تحت استثماراشراف قرار داشتند فکر میکردند بعد از جنگ و مراجعت به اروپا زنده گی خوبی خواهند داشت. ۲- درطی جنگ های صلیبی بسیاری از اشراف کشته شده و دهقانان آزادی خـویش را باز یافتند که در نتیجه فیودالیزم تضعیف گردید. تجارت میان شرق و غرب رونق گرفت و شهرها انکشاف و ترقی کردند. ادبیات یونان و روم که به دست فراموشی سپرده شده بـود وارد شـرق شـد همچنـان اروپاییان با فرهنگ شرق آشنا شدند.	

معلومات اضافی برای معلم :

در قرن یازدهم میلادی قسمت های عمده از غرب و آسیا به تصرف ترکان سلجوقی بود و آنان برای استحکام و پایداری دین مقدس اسلام تلاش می کردند؛ لذا برای عیسویان زیارت اماکن مقدسهٔ شان در فلسطین دشوار بود

چون بیت المقدس از قدسیت خاص نزد عیسویان برخوردار است این مطلب را بهانه قرار دادند و دست به حمله به بیت المقدس زدند که در نتیجهٔ این حمله جنگهای سختی بین مسلمانان و عیسویان در گرفت؛ اما علت اصلی جنگهای صلیبی طمع عیسویان مغرب زمین به ثروت مشرق زمین بود. همچنین بارها از برپایی جنگهای صلیبی به دنبال افزایش قدرت و نفوذ خود بودند و می خواستند رعایا و مردم گناهکار را با این جنگها به دنبال خود بکشند. افراد ماجراجو و فقیر هم به فکر غارت بودند و شوالیه ها، جنگجویان و شاهان محلی هم که در پی کسب شهرت و افتخار بودند دست به جنگ های صلیبی می زدند.

از جمله جنگهای معروف که بین سالهای ۱۵۹۶- ۱۲۹۱.م بین مسلمانان و عیسویان در گرفته قرار ذیل اند:

۱- جنگ صلیبی اول (۱۰۹۶.م) که به نام جنگ صلیبی دهقانان یاد می شود.

۲- جنگ صلیبی دوم (۱۱۴۴.م) که درآن پادشاه فرانسه و امپراطور آلمان اشتراک نموده بودند.

۳- جنگ صلیبی سوم (۱۱۸۹- ۱۱۹۱.م) که در آن نیز شخصیت های برجسته اروپا شرکت داشتند.

۴- جنگ صلیبی چهارم (۱۲۰۱.م) که وسیله بحار و نیزی از ایتالیا بر پاشد.

استاد محترم در صورت خواستن معلومات بیشتر به کتاب کلیات تاریخ اثر اسماعیل دولتشاهی و یا تمدن مغرب زمین اشپیل فوگل ... مراجعه فرمایند.

پلان رهنمای تدریس درس(بیستم)

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عنوان مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	آیا با رنسانس آشنایی دارید؟	
هدف کلی	آشنایی شاگردان با تحولات علمی و فرهنگی عهد رنسانس	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی).	۱- شاگردان با تحولات علمی بعد از رنسانس آشنایی حاصل کنند. ۲- شاگردان در مورد رشد و ایجاد شهرها معلومات حاصل نمایند. ۳- شاگردان با چگونگی به قدرت رسیدن پادشاهان آشنا شوند. ۴- شاگردان در مورد این که چگونه ملوک الطوایفی از بین رفت معلومات به دست می آورند. مهارتی: ۱- شاگردان بتوانند یک شهردورهٔ رنسانس را ترسیم نمایند. ۲- شاگردان درمورد این که پادشاه چگونه می تواند قدرت خود را تحکیم نماید بتوانند بحث کنند. ذهنیتی: ۳- اینکه شاگردان از دورهٔ رنسانس تصور روشنتر و متفاوت از قرون وسطی را پیدا کنند.	
میتود های تدریس	۱- توضیحات معلم در صنف ۲- بعدازمباحثه و مناقشه در مورد درس، شنیدن نظریات شاگردان در صنف	
مواد ممد و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، تخته و تباشیر یا قلم مارکر، نقشه و عکس های بعضی از علما و دانشمندان این دوره.	
شیوه ارزیابی	سؤالات صنفی در هر ساعت بعد از درس و همچنان امتحانات تقریری و تحریری	
فعالیت های تدریس و یاد گیری	**فعالیت مقدماتی وایجاد انگیزه:** با طرح یک سؤال در مورد درس جدید، نشان دادن یک عکس در مورد درس قرون وسطی ، درس را باید آغاز کرد.	زمان به دقیقه ۱۰دقیه

عنوان مطالب	شرح مطالب	زمان به دقیقه
فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد	
- معلم توضیح را آغاز میکند. - معلم به سؤالات جواب می دهد. - معلم برای روز آینده با شاگردان وظیفه می‌دهد.	۱- شاگردان به توضیحات معلم گوش دهند. ۲- شاگردان در رابطه با درس سؤال نمایند. ۳- شاگردان به جواب گوش می دهند و یاد داشت می نمایند. ۴- شاگردان گوش داده واظهار آماده گی نمایند.	۷۰ دقیقه
جواب سؤالات و یا فعالیت های داخل متن	۱- در این دور تحولات در عرصه علوم وفرهنگ از قرن ۱۴- ۱۶ رخ داده است. رنسانس چهرهٔ اروپا را آهسته آهسته تغییر داد و فرهنگ بشر دوستی میان مردم ترویج شد. هنرمندان و دانشمندان نظریات جدید را ارائه کردند. مردم دراین دوره متوجه دنیا و خوبی های آن گردیدند. ۲- چون بخش های شمالی هسپانیه در دست عیسویان قرار داشت و بخش های جنوبی آن در دست مسلمانان بود در نتیجه جنگ هایی که بین مسلمانان و عیسویان در گرفت ملوک الطوایفی از بین رفت. فعالیت قبل از رنسانس مردم اروپا فقط به فکر آماده ساختن خود برای رفتن به بهشت بودند؛ اما در دورهٔ رنسانس مردم متوجه امور دنیوی گردیدند، ماشین چاپ اختراع گردید. فرهنگ روم و یونان در میان مردم تبلیغ می گردید شهر نشینی آغاز شد و ضعف فیودالیزم آغاز گردید. فعالیت شهرها بیشتر درنواحی ساحلی رشد نمودند در آن جاها دهقانان و حکمرانان فیودال کمتر بودند. رشد شهرهای بندری نخست در ایتالیا و سپس آلمان بیشتر از شهرهای دیگر آغاز شد. دراین دوره جمعیت یک شهر متوسط به پنج هزار نفر و در شهر های بزرگ به بیست هزار نفرمی رسید و منظرهٔ داخلی شهرها همیشه در تغییر بود.	

معلومات اضافی برای معلم

رنسانس در لغت به معنی تولد دوباره یا احیای مجدد فرهنگ و علوم یونانی است که در قرن پانزده در اروپا آغاز گردید و چهرهٔ قرون وسطایی اروپا را تغییر داد. در این دوره دانشمندان زیادی ظهور نمودند مانند مونتسکو، ولتر، ژانژاک روسو- دیدرو آدام اسمیت و غیره و نظریات زیادی در عرصه های مختلف علوم و فنون ارائه کردند. ادبیات و دستور زبان دراین دوره رشد نمود و حتی نظریات در مورد دولت ارائه شد. چون مردم قرون وسطی به این می اندیشیدند که دولت یک عطیهٔ الهی است اما دانشمندان عصر رنسانس این نظریه را رد نموده واظهار داشتند که دولت محصول و ساختهٔ دست انسان است. کشفیات و اختراعات نیز در عرصهٔ دیگر صورت گرفت که مسیر را به سوی آینده روشنتر ساخت.

معلم گرامی جهت معلومات بیشتر به کتاب تمدن مغرب زمین از امشیل فوگل مراجعه فرمایند.

پلان راهنمایی تدریس درس بیست و یکم

زمان تدریس: دو ساعت درسی

عنوان مطالب	**شرح مطالب**	
موضوع درس	تحولات در عرصه علم، ادب و فرهنگ	
هدف کلی	آشنایی شاگردان با تحولات علمی ادبی اختراعات و اکتشافات بعداز رنسانس در اروپا	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی).	۱- آشنایی شاگردان با اسمای علما و دانشمندانی که بعد از رنسانس موجب تحول شدند. ۲- حاصل نمودن معلومات شاگردان در مورد اختراعات و اکتشافات بعد از رنسانس ۳- آشنایی شاگردان با اطلاعات جغرافیایی که اروپاییان بعد از رنسانس به دست آوردند. مهارتی ۱- شاگردان باید قدرت تحلیل دورۀ انکشاف علم و ادب دورۀ رنسانس را پیدا کنند. ۲- شاگردان باید به مفهوم اکتشافات و تحولات دورۀ رنسانس آشنا شده و در مورد آن صحبت نمایند. ذهنیتی: ۱- ذهنیت در مورد این که کشفیات و توجه درعرصه علم و ادب در این دوره ها تا چه اندازه باعث پیشرفت بشر گردید.	
روش های تدریس	۱- توضیح و سخنان معلم در رابطه به درس ۲- مباحثۀ شاگردان و سؤال و جواب آن ها	
لوازم تدریس و مواد ممد درسی	کتاب درسی، تصاویری از علمای معروف دورۀ رنسانس و تصویر تلسکوپ و غیره، تخته تباشیر و مارکر	
شیوۀ ارزیابی	طرح پرسش از شاگردان، وقتاً فوقتاً امتحان تحریری و تقریری؛ یعنی هنگامی که معلم محترم لازم بداند.	
فعالیت های تدریس و یادگیری	فعالیت مقدماتی وایجاد انگیزه: معلم با طرح سؤالی و یا نشان دادن تصویر مربوط به دورۀ مورد بحث، در شاگردان انگیزه ایجاد نماید.	زمان به دقیقه ۱۰دقیه

عنوان مطالب	شرح مطالب	
فعالیت های معلم	**فعالیت های شاگرد**	
- توضیح معلم در مورد درس - معلم باید از شاگردان در رابطه به درس سؤال نماید. - معلم به نتیجه گیری و جمع بندی درس بپردازد.	۱- شاگردان متوجه توضیحات باشند. ۲- شاگردان جواب ارائه نمایند. ۳- شاگردان به سخنان معلم محترم گوش می دهند و یادداشت می نمایند.	۷۰ دقیقه

پاسخ سؤالات و یا فعالیت های داخل متن

۱- در عهد رنسانس مردم اروپا آهسته آهسته متوجه زنده گی و جهان شدند دانشمندان، نویسنده گان و هنرمندان در بخش های مختلف ظهور نمودند که آثار شان تا امروز پا بر جا مانده است.

۲- از نویسنده گان مشهور این دوره ژان ژاک روسو و یا مونتسکو و ولتر را می توان نام برد.

۳- در عهد رنسانس پیشرفت که در طب و طبابت به عمل آمد. تحقیقات یک تن از دانشمندان به نام ویلیم هاروی بود که مطالعه را در مورد بدن انسان و گردش خون در بدن انجام داد.

گروپ۱- اختراعات دورۀ رنسانس بشر را به سوی زنده گی بهتر و خوبتر سوق داد؛ چنانچه مطالعۀ که در مورد بدن انسان و گردش خون در بدن صورت گرفت راهی بود به سوی طبابت پیشرفته سیارات و اجرام سماوی و وقایع که در کیهان رخ می دهد معلومات به دست آورد و با کشف ماشین چاپ انسانها به چاپ کتابها، اخبار، مجلات و اطلاعات تازه دسترسی پیدا کردند.

گروپ۲- قبل از ایجاد مکاتب مردم به خصوص طبقات بالا تعلیمات را در کلیسا ها فرا می گرفتند اما بعد از عصررنسانس مردم دست به ایجاد مکاتب زده و تعلیمات خارج از کلیسا آغاز شد.

معلومات اضافی برای معلم

دانشمندان دورۀ رنسانس؛ یعنی قرن شانزده و هفده را عصر نبوغ می نامند. چون این عصر بزرگ رادمرادان چون گالیله و ایزاک نیوتن است که این ها در صدد کشف اسرار طبیعت بر آمدند.

اطلاعات علمی بشر بیش از پیش در دریا نوردی، استخراج معادن، دهقانی و وسایل صنعتی به کار می رفت. همچنان نظریات علمی از خصایص جامعۀ اروپایی گردید. لئوناردو داوینچی از چهره های مشهور عهد رنسانس ایتالیاست که نقاش، مهندس و عالم طبیعی بود؛ همچنان فکر گردش خون و حرکت انتقالی زمین به دور آفتاب نیزبه مغزش راه یافت و طرح ها یی برای ساختمان زیر در یایی ها و هوا پیما ها کشید.

از دانشمندان معروف این دوره فرانسس بیکن، دکارت، نیوتن، کپرنیک، گالیله و غیره است.

معلم گرامی، جهت معلومات بیشتر به کتاب تاریخ جهان نو جلد اول از دابوت روزون پالمر ترجمۀ ابوالقاسم طاهری مراجعه فرماید.

پلان راهنمای تدریس درس بیست و دوم

زمان تدریس : دو ساعت درسی

عناوین مطالب	**شرح مطالب**	
موضوع درس	انقلاب بزرگ اروپا	
هدف کلي	آشنايي شاگردان بابزرگترين انقلاب اروپا، انقلاب صنعتی انگلستان، انقلاب کبیر فرانسه	
اهداف جزیی آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱- شاگردان در مورد اختراعات بعد از انقلاب صنعتی معلومات حاصل کنند؛ ۲- آشنايي شاگردان با وضعیت اجتماعی فرانسه در قرن ۱۸ ؛ ۳- شاگردان در مورد این که چگونه طبقات پایین دست به کار شده و انقلاب بزرگی را بر پا کردند معلومات حاصل نمایند؛ ۴- آشنايي شاگردان بایکی از شاهان بزرگ این دور (لویی شانزدهم). مهارتی : ۱- درشاگردان باید قدرت ارزیابی نتایج این دو انقلاب ایجاد شود. ذهنیتی : ۱- ذهنیت در مورد این که انقلابات تا چه اندازه برای ترقی و تعالی بشریت مؤثر بود	
روش های تدریس	۱- توضیح ۲- مباحثه شاگردان ، سؤال و جواب آنها	
لوازم تدریس و مواد ممد درسی	تخته، تباشیر، مارکر، کتاب درسی و بعضی از عکس های مربوط به انقلابات، نقشه	
شیوهٔ ارزیابی	سؤال و جواب و در وقفه های زمانی امتحان تقریری و تحریری	زمان به دقیقه
فعالیت های تدریس و یادگیری	فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه : معلم محترم با طرح سؤال و یا نشان دادن تصویر در مورد این انقلابات در شاگردان انگیزۀ تفکر ایجاد نماید.	۱۰ دقیقه

عناوین مطالب	شرح مطالب		زمان
	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد	
	۴- توضیح معلم محترم در مورد درس . ۵- معلم محترم باید از شاگردان در رابطه به درس سؤال نماید. ۶- معلم محترم به نتیجه گیری و جمع بندی بپردازد .	۱- شاگردان متوجه توضیحات باشند. ۲- شاگردان به سخنان معلم محترم گوش میدهندو یادداشت می نمایند. ۳- شاگردان جواب می دهند.	۷۰دقیقه
پاسخ سؤالات و یا فعالیت های داخلی متن	۱- ماشین بخار توسط جیمز وات اختراع شد . ۲- انقلاب صنعتی بعد از انگلستان در کشورهای اروپایی؛ مانند: بلژیک ، فرانسه و آلمان به وقوع پیوست . ۳- بعد از ورشکستگی اقتصادی و تهی شدن خزانۀ دولت ، لویی شانزدهم نتوانست رعایا را کنترول نماید . مردم طبقۀ سوم یا طبقۀ پایین جامعه گرد هم آمده و مجلسی بزرگی را تشکیل داده و آن را مجلس ملی نامیدند .		
پاسخ به پرسش ها و فعالیت های پایانی	گروپ ۱- نخست این انقلاب صنعتی تا سال ۱۸۵۰ بریتانیای کبیر را به ثروتمند ترین کشور دنیا تبدیل نمود. اختراع ماشین بخار ، ماشین تکه بافی و فابریکه های ذوب آهن در پیشرفت بشر به سوی ساختن ماشین های پیچیده و مغلق صنعتی رول مهم داشت . گروپ ۲- یکی از مشخصات عمدۀ دولت فرانسه در این دوره بی توجهی به وضعیت اجتماعی و اقتصادی مردم بود ، دولت لویی شانزدهم به ورشکستگی اقتصادی مواجه شد که این حالت باعث بلند بودن مالیات بالای طبقات پایین جامعه گردید؛ بنابر این می توان گفت مشخصۀ عمدۀ این دوره نابرابری اجتماعی و "ضعف" اقتصادی بود		

معلومات اضافی برای معلم

انقلاب صنعتی در فرانسه آغاز گردیده زیرا این کشور مواد خام را از بازارهای خارجی خریداری می کرد و خود نیز دارای منابع آهن و زغال سنگ بود و از طرف دیگر افراد ثروتمندی بودند که می خواستند سرمایهٔ خود را به کار بیندازند . انقلاب صنعتی در انگلستان با یک سلسله اختراعات در صنعت نساجی آغاز گردید ودانشمندان و صنعتگران کشورهای دیگر نیز به این نهضت کمک کردند .

انقلاب صنعتی که از نساجی آغاز شده بود به زودی به صنایع دیگر سرایت کرده؛ مانند: ماشین بخار که تحول جدیدی را در حمل ونقل ایجاد کرد. در سال ۱۸۰۷م یک نفر امریکایی به نام خولتن یک قایق بخار را اختراع کرد . هم چنان در سال ۱۸۹۶م توسط الکساندر گراهام بل تیلیفون اختراع گردید . به همین ترتیب کارخانه های زیادی به میان آمدند بعد از سال ۱۸۰۷م تغییرات اقتصادی به سرعت رونما گردید و از نیروهای جدید مانند برق و نفت استفاده به عمل آمد .

عوامل زیادی در بوقوع پیوستن انقلاب کبیر فرانسه ذیدخل بود نظیر ۱ - استبداد پادشاهان
۲- عدم تساوی طبقات مختلف ۳- عدم تساوی مالیات ۴ - انتقاد از نوعیت حکومت؛ اما علت عمدهٔ انقلاب کبیر فرانسه شکست مالی دولت بود که مخارج گزاف دربار، مصارف هنگفت نیروهای مسلح و یکی مقروض بودن دولت از عوامل آن بود.

بنابر این طبقات پایین جامعه دست به شورش زدند کارخانه ها را ویران کردند شهر ها به وحشت افتادند. در سال ۱۷۸۹ .م فرانسه گرفتار انقلاب شد که سر آغاز عهد تبادلات اجتماعی و جنگها بود .

معلم عزیز، جهت معلومات به کتابهای تمدن مغرب زمین جلد دوم – از اشپیل فوگل و تاریخ جهان نو جلد دوم از رابرت روزون پالمر ترجمه ابوالقاسم طاهری مراجعه فرماید .

پلان راهنمای تدریس درس بیست و سوم

زمان تدریس : دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱-موضوع درس	تمدن مایا ها	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱ – شاگردان با نخستین تمدن امریکا آشنا شوند . ۲-شاگردان با طرز زنده گی مایاها آشنایی حاصل کنند. ۳-شاگردان دربارۀ ارزش های مذهبی مایاها معلومات حاصل کنند . ۴- شاگردان در مورد اینکه مایاها چگونه توانستند مناسبات تجارتی خود را برقرار سازندمعلومات حاصل کنند . مهارت : ۱ – شاگردان قدرت تحلیل از وضعیت بخشی از تمدن امریکا را پیدا کنند. ذهنیتی : ذهنیت در مورد اینکه – تمدن تا چه اندازه باعث نزدیکی و آشنایی انسانها می گردد.	
۳- روش های تدریس	توضیحات و معلم .... بحث و گفتگوی شاگردان	
۴- مواد ممد و لوازم ضروری تدریس	تخته، تباشیر یا مارکر ، نقشه ، کتاب درسی	
۵- شیوۀ ارزیابی	تحریری و تقریری در موقعی که معلم لازم بداند.	زمان به دقیقه
۶- فعالیت های تدریس و آموزش در صنف (فعالیت های مقدماتی)	فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه : طرح سؤال و یا نشان دادن یک عکس به شاگردان در رابطه به امریکا تا در شاگردان انگیزه ایجاد شود .	۱۰ دقیقه

زمان به دقیقه	فعالیت های یادگیری شاگرد	۱-۶ – فعالیت های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)
۷۰ دقیقه	• شاگردان به حرف های معلم محترم گوش میدهند. • شاگردان در رابطه به درس سؤال می کنند. • شاگردان به گفته های معلم محترم گوش می دهند و نکات برجستهٔ گفتار را یاد داشت میکنند.	• معلم در صنف به سخنرانی در مورد درس بپردازد . • معلم به سؤالهای شاگردان جواب میدهد . • معلم درس را در اخیر جمع بندی و خلاصه می کند .

۷ . جواب به سؤالات و یا فعالیت های داخل متن :

جواب سؤال اول ...... مایا ها برای بدست آوردن غذا مجبور به مهاجرت شدند تعدادی از اقوام شمال شرق براعظم آسیا به سوی قارهٔ امریکا مهاجرت کردند از لحاظ شکل ظاهری از نژاد مغول می باشند آنها از طریق الاسکا داخل امریکای شمالی شدند .

جواب سؤال دوم .... حدود ۶۱۳ سال قبل از میلاد در زندگی مایاها تحولات بزرگی روی داد ، زندگی ابتدایی را ترک نموده و به زندگی زراعتی روی آوردند و اساس تمدن را گذاشتند .

جواب سؤال سوم ...... هرم (الکاستون) درشبه جزیرهٔ یوکاتان موقعیت دارد ارتفاع آن در حدود ۳۲متر می باشد و از لحاظ هنر معماری دارای ارزش زیادی است .که سالانه هزاران جهانگرد از آن دیدن می نمایند .

پاسخ به سؤالات و یا فعالیت های پایانی

فعالیت های داخل صنف در متن درس توضیح شده بدان رجوع شود.

۸. دانستنی ها برای معلم (معلومات اضافی برای معلم)

قوم مایا، نخستین با فرهنگ ترین جامعهٔ متمدن را در سراسر امریکایی مرکزی تشکیل دادند ، آنان در زمینه های ادبیات ، شهر سازی ، ریاضیات و ستاره شناسی به پیشرفت های قابل توجهی نایل آمدند .

سرزمین های اولیه قوم مایا شامل منتهی الیه جنوبی مکزیک – سواحل کوهستانی گواتیمالا در سواحل کارابین و شبه جزیرهٔ یوکاتان در شمال می باشد. تمدن مایا در حدود ۶ قرن از سال ۳۰۰ الی ۹۰۰ میلادی در یوکاتان و

زمینهای گواتیمالا و مکزیک کنونی رونق گرفت . آنها در این نواحی عبادتگاه های هرمی شکل ، قصر ها ، شهرها و غیره مراکز آموزش را اعمار نمودند.

حروف الفبای مایاها تصویری بوده؛ اما کسی تاکنون طریقهٔ خواندن این حروف را کشف نکرده است .

درسال ۲۹۲ میلادی فرهنگ قدیمی مایاها شروع به رونق یافتن میکند، اولین کتیبه مایاها در همین سال در شهر تیکال گواتیمالا پیدا شد.

برخی از کارشناسان باوردارند که شهرهای مایاها براثر یک زلزلهٔ عظیم ویران شدند، برخی به این باورند که مایاها به اثر شیوع ملاریا یا تب لرزه از بین رفته اند.

برای معلومات بیشتر به منابع زیر رجوع کنید :

۱- تاریخ ایالات متحدهٔ امریکا ، حسین حمیدی نیا

۲- نگاهی به تاریخ جهان ، جواهر لعل نهرو جلد اول

۳ – تاریخ قرون وسطی ،چاپ وزارت تحصیلات عالی

پلان راهنمای تدریس درس بیست و چهارم

زمان تدریس : دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱-موضوع درس	تمدن از تک ها در کجا به وجود آمد؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱ – آشنایی شاگردان با بومی ترین مردمان امریکا. ۲- آشنایی شاگردان با ارزش های اجتماعی و فرهنگی مردمان اصیل امریکا . ۳- آشنایی شاگردان با وضعیت فرهنگی آزتک ها. مهارتی ۱ – شاگردان تفاوت میان دو تمدن آزتک ها و مایاها را بیان بتوانند . ۲ـ شاگردان در مورد برده گی سیاه پوستان بتوانند نظرشان را ارائه دهند. ذهنیتی : ذهنیت در مورد اینکه مهاجرتها تا چه اندازه در برپایی تمدن ها و برانداختن تمدنها موثر است .	
۳- روش های تدریس	توضیحات معلم، بحث و گفتگوی شاگردان	
۴- مواد ممد و لوازم ضروری تدریس	تخته، تباشیر یا مارکر، نقشه جهان	
۵- شیوهٔ ارزیابی	شفاهی ، هنگامی که معلم لازم بداند.	زمان به دقیقه
۶- فعالیت های تدریس و آموزش در صنف	فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه : با طرح سؤال در رابطه به درس، نشان دادن تصویر از کتاب تا در شاگردان انگیزه ایجاد شود.	۱۰ دقیقه

زمان به دقیقه	فعالیت های یادگیری شاگرد	۱-۶ – فعالیت های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)
۷۰ دقیقه	• شاگردان به حرف های معلم گوش میدهند. • شاگردان در رابطه به درس سؤال می کنند. • شاگردان به گفته های معلم گوش می دهند. • شاگردان ضمن گوش دادن یاد داشت می کنند .	• معلم درصنف به لیکچر در مورد درس بپردازد . • معلم به سؤالها شاگردان جواب می دهد. • معلم درس را دراخیر جمع بندی و خلاصه می کند.

۷ . جواب به سؤالات و فعالیت های پایانی :

جواب سؤال اول ..... آزتک ها در اوایل قرن چهارم میلادی تمام قلمرو مایاها را تصرف نمودند.
جواب سؤال دوم ..... آزتک ها مناسبات تجارتی خویش را با سرزمین های امریکای جنوبی برقرار ساخته بودند.
جواب سؤال سوم .... امپراطوری آزتک ها مدت ۲۰۰ سال دوام نمود. پس از اکتشافات جغرافیایی، اسپانیایی هابه سرزمین آزتک ها وارد شده آنجا را تصرف کردند و تمدن آنها توسط اروپاییان نابود گردید .
فعالیت های نهایی : فعالیت های هردو گروپ در ضمن درس توضیح داده شده است ، بدان رجوع شود.

۸ . دانستنی ها برا ی معلم (معلومات و فعالیت های اضافی)

آزتک ها در مدت کمتر از دوصد سال موفق به تأسیس تمدن پیچیده و بزرگترین امپراطوری در امریکای مرکزی باستان شدند منشأ اصلی آنها جایی در شمال خارج از دایرۀ نفوذ امریکای مرکزی بود. به نظر میرسد که آنها در آغاز از دسته های شکارچی و خوشه چین بودند . عادت اصلی آنها جنگیدن بود. آنان پارۀ اوقات به مزدوری قبایل دیگر در می آمدند و برای ایشان می جنگیدند . این چادرنشینان نیرومند خود را مکزیکا می نامیدند ، اصطلاح آزتک بعدها دربین آنان رایج شد.

شیوۀ تفکر آنان از بسیاری جهات بازتاب پیشینه و طرز زنده گی آنان بود. تمدن عالی امپراطوری آزتک ها شدیداً به قربانی کردن انسانها وابسته بود.

دانشمندان اعلام کردند که ازتک ها خط مانند: قلب ، نیزه و دست داشتند و سیستم ریاضیات بسیارقوی داشتند اما تمدن ازتک ها در سال ۱۵۱۹ توسط مهاجمان اسپانیایی از بین رفت .

ازتک ها در طرح های پیچیده و اعجاب انگیز مهندسی و ستاره شناسی دست بالا داشتند . اسنادی که به دست آمده نشان می دهد تمدن ازتکها در نزدیکی مکسیکو سیتی امروز واقع بوده است.

برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به :

۱- تاریخ ایالات متحده امریکا ، حسین حمیدی نیا .
۲- نگاهی به تارخ جهان ، جواهر لعل نهرو جلد اول .
۳- تاریخ قرون وسطی ، چاپ وزارت تحصیلات عالی

پلان راهنمای تدریس درس بیست و پنچم

زمان تدریس : دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱-موضوع درس	تمدن اینکا چگونه تمدنی بود؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	۱ – آشنایی شاگردان با تمدن اینکا؛ ۲- آشنایی شاگردان با فرهنگ اینکا؛ ۳- شاگردان در مورد نقش کاهنان مذهبی در این دوره معلومات حاصل می نمایند؛ ۴- شاگردان در مورد آثارباقیمانده و حدود امپراطوری این تمدن آگاهی حاصل می کنند .	
۳- روش های تدریس	توضیحات معلم در صنف، بحث و گفتگوی شاگردان پیرامون درس	
۴- مواد ممد و لوازم ضروری تدریس	تخته، تباشیر یا مارکر ، نقشه امریکا ، کتاب درسی	
۵- شیوۀ ارزیابی	شفاهی ، تحریری	زمان به دقیقه
۶- فعالیت های ارزیابی تدریس و آموزش در صنف	فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه : با طرح سؤال در رابطه به درس، نشان دادن نقشۀ امریکا در شاگردان انگیزه تفکر ایجاد شود.	۱۰ دقیقه

۱-۶ – فعالیت های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت های یادگیری شاگرد	زمان به دقیقه
• معلم به شاگردان توضیحات در مورد درس ارائه می کند. • معلم در رابطه به درس سؤال می نماید معلم به خلاصه و جمع بندی درس میپردازد .	• شاگردان به سخنان معلم محترم گوش می دهند. • شاگردان به سؤال های معلم جواب می دهند. • شاگردان به گفته های معلم گوش داده در ضمن یاد داشت می کنند .	۷۰ دقیقه

۷. جواب به سؤالات و فعالیت های پایانی :

جواب سؤال اول: مردمانی که از براعظم آسیا مهاجرت کرده بودند در آنجا سه مرکز عمدۀ تمدن را در مناطق مکسیکو، امریکای مرکزی وپیرو بوجود آوردند.

جواب سؤال دوم: به نقشۀ جهان و متن درس رجوع گردد .

جواب سؤال سوم: اینکاها برخلاف آزتک ها توانستند جامعۀ متحد و یکپارچه را بوجودآورند. در آغاز تمام قدرت سیاسی دردست پادشاه بود.

جواب سؤال چهارم: آثاری که از تمدن اینکاها تاکنون باقیمانده اشیایی طلایی و نقره یی ظریف ،کانال های آبرسانی که در دامنه های کوه های اندیز ساخته شده وغیره .

فعالیت های آخری: فعالیت های هردو گروپ در ضمن درس توضیح داده شده است ، بدان رجوع گردد.

۸. دانستنی ها برای معلم (معلومات و فعالیت های اضافی)

واژۀ اینکا به معنای (خدا و زمین) بوده و گرفته شده از زبان بومیان کشور پیرو درامریکای جنوب است .

تمدن اینکا در آغاز تنها یک دولت شهری کوچک بود اما در قرن پانزدهم میلادی پاچا کوتی نهمین امپراطوری اینکا یعنی (رهبر بزرگ) با گشودن بخشی بزرگی از کوه های (آند) قلمرو اینکا را وسعت داد .

بزرگترین شهر در زمان اینکا در ۱۴۵۰ میلادی ساخته شده ، صد ها سال قبل توسط اسپانیایی هانده متروک برای قرنها فراموش شده بود.

بعد از ازتک ها و مایاها سومین تمدن امریکای کهن، تمدن اینکا است. رسم الخط تمدن اینکا نیز تصویری بوده آنها در عملیات های مختلف جراحی به ویژه جراحی سطحی سر انسان مهارت خاص داشتند . به نظر هواشناسان کنونی ایالات متحده امریکا ممکن است این تمدن در اثر خشکسالی های پی درپی ازبین رفته باشد.

برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به :

۱- *تاریخ ایالات متحده امریکا ، حمیدی نیا*

۲- *تاریخ قرون وسطی ، کاسمینسکی*

۳- *نگاهی به تاریخ جهان ، جواهر لعلل نهرو جلد اول .*

پلان راهنمای تدریس درس بیست و ششم

زمان تدریس : دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱-موضوع درس	**کشف امریکا و آغاز مهاجرت**	
۲- اهداف (دانشی ، مهارتی، ذهنیتی)	۱- آشنایی شاگردان با کریستف کلمب. ۲- شاگردان در مورد اینکه چگونه سرزمین امریکا به این نام مسمی گرید آشنا شوند. ۳- شاگردان در مورد اینکه مهاجرت اروپاییان به امریکا چه فوایدی برای امریکا داشت معلومات حاصل کنند. مهارتی : ۱- در شاگردان قدرت تحلیل اثرات هجوم فرهنگی اروپاییان برامریکا تقویت شود. ذهنیتی: ذهنیت در مورد اینکه دنیای نو چگونه شناخته شد.	
۳- روش های تدریس	۱- سخنرانی ۲ سؤال و جواب	
۴- سامان و لوازم ضروری و مواد ممد تدریس	تخته، تباشیر ، نقشه جهان، کتاب درسی	
۵- شیوهٔ ارزیابی	شفاهی ، کتبی	زمان به دقیقه
۶- فعالیت های ارزیابی تدریس و آموزش در صنف	فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه با طرح سؤال و یا گفتن یک مطلب کوتاه در رابطه به درس.	۱۰ دقیقه

زمان به دقیقه	فعالیت های یادگیری شاگرد	۱-۶ – فعالیت های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)
۷۰ دقیقه	• شاگردان به اظهارات معلم محترم گوش می دهند. • شاگردان در رابطه به درس از معلم صاحب سؤال می نمایند. • شاگردان نکات مهم درس را یاد داشت می کنند .	• معلم محترم در صنف درس را توضیح می دهد . • معلم به سؤالات پاسخ می دهد . • معلم به جمع بندی و خلاصه درس می پردازد.

۷ . جواب به سؤالات متن درس :

جواب سؤال اول ..... قارۀ امریکا در سال ۱۴۹۲ توسط کریستف کلمب کشف گردید.

جواب سؤال دوم ..... زمانی که امریکووسپوچی به قسمت های شمالی امریکای جنوبی سفر کرد و دانست منطقۀ که او سفر کرده هند نیست بلکه قارۀ جدیدی است به همین لحاظ به نام او امریکا نامیده شد .

جواب سؤال سوم .... کاشفان اولیۀ قارۀ امریکافکر می کردند سرزمین های که کریستوف کولمب کشف کرده قسمتی از سواحل شرقی آسیا (هند) می باشد .

فعالیت های نهایی : فعالیت ها درمتن درس توضیح داده شده، بدان رجوع گردد.

۸ . دانستنی ها برای معلم (معلومات و فعالیت های اضافی)

بعد از کشف امریکا سیل عظیمی از اروپاییان تحت عنوان تجارت داخل امریکا گردیدند، آنها دست به مستعمره جویی زده و مردمان بومی این منطقه را به نابودی سوق نمودند . نخستین مردمانی که به این سرزمین دست به مهاجرت زدند هسپانیایی ها و بعداً پرتگالی ها بودند. هسپانیایی ها در جستجوی طلا قسمت های داخلی نواحی کشف شده را متصرف می شدند که ابتدا در مجمع الجزایر آنتیل در کو باها سیتی و پورتوریکو مستقر شدند و مردم بومی را به دین مسیحی در آوردند؛ اما پرتگالی ها بیشتر در فکر تهیۀ ادویه بودند و نماینده گی های تجارتی را تشکیل می دادند. مردمان بومی این مناطق به نسبت کارهای سنگین و شاقه در معادن تلف می‌شدند و به جای آنها سیاه پوستان عظیم الجثه را از قارۀ افریقا به این سرزمین جهت کار می آوردند بالآخره این توسعه طلبی منجر به ازبین رفتن مردمان بومی این منطقه گردید و به تدریج اکثریت نقاط امریکا به سرزمین های مهاجرنشین مبدل گردید .

معلم گرامی جهت معلومات بیشتر به:

۱- *نگاهی به تاریخ جهان ، جواهر لعل نهرو جلد اول .*
۲- *تاریخ ایالات متحده امریکا ، حمیدی نیا .*
۳- *تاریخ قرون وسطی ، کاسمینسکی .*
۴- *کلیات تاریخ ، اسماعیل دولتشاهی .*

پلان راهنمای تدریس درس بیست و هفتم

زمان تدریس : دو ساعت درسی

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱-موضوع درس	**استقلال ایالات متحده امریکا**	
۲- اهداف (دانشی ، مهارتی، ذهنیتی)	۱- شاگردان در مورد اینکه کدام کشور ها قصد مستعمره جویی را در امریکا داشتند معلومات به دست بیاورند . ۲- شاگردان در مورد اینکه دولت انگلستان جهت اخذ مالیات کدام قوانین را وضع کرد معلومات به دست بیاورند . ۳- شاگردان در مورد اینکه امریکاییان چگونه برای استقلال شان به مبارزه آغاز کردند معلومات به دست بیاورند . ۴- آشنایی شاگردان با اعلامیهٔ حقوق بشر . مهارتی : شاگردان بتوانند در رابطه به استقلال چند سطر بنویسند. ۲- شاگردان در مورد اینکه چرا از سیاه پوستان به عنوان برده استفاده می شد، نظر شان را ارائه بدهند. ذهنیتی : ذهنیت در مورد اینکه اعلامیهٔ حقوق بشر از چه اهمیت برخوردار بوده و است.	
۳- روش های تدریس	توضیحات معلم در صنف بحث و گفتگوی شاگردان در رابطه به درس	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تخته، تباشیر، مارکر، نقشه از ایالات متحده امریکا، کتاب درسی	
۵- شیوهٔ ارزیابی	شفاهی ، کتبی	زمان به دقیقه
۶- فعالیت های ارزیابی تدریس و آموزش در صنف	فعالیت مقدماتی و ایجاد انگیزه: با طرح سؤال در رابطه به درس انگیزه ایجاد شود و یا با گفتن مطلب کوتاه در رابطه به استقلال، اهمیت استقلال توضیح گردد.	۱۰ دقیقه

۱-۶ – فعالیت های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت های یادگیری شاگرد	زمان به دقیقه
• معلم در صنف به توضیحات د رمورد درس می پردازد . • معلم به جواب سؤالات می پردازد • معلم به جمع بندی و خلاصه درس می پردازد .	• شاگردان به توضیحات معلم محترم گوش میدهند. • شاگردان در رابطه به درس از معلم محترم سؤال می نمایند. • شاگردان نکات مهم درس را یاد داشت میکنند.	۷۰ دقیقه

۷ . جواب به سؤالات متن درس:

جواب سؤال اول: با کشف امریکا گروه هایی که د رجستجوی ثروت زیاد بودند به امریکا رفتند؛ مانند: انگلستان ، فرانسه ، پرتگال و هسپانیه .

جواب سؤال دوم: دولت انگلستان در سال ۱۷۶۵ میلادی قانون اخذ مالیات به نام تمبر را بر مردم سیزده ایالات وضع کرد .

جواب سؤال سوم: درسال ۱۷۷۳ میلادی سه کشتی چای در بندر بوستون لنگر انداخت. اهالی آنجا با آمدن کشتی مخالفت داشتند . زمانیکه کشتی ها برنگشت مردم محل تمام داشته های چای آن را به بحر ریختند. این واقعه بهانه برای آغاز جنگ استقلال مردم امریکا گردید .

جواب سؤال چهارم: در سال ۱۷۸۳ میلادی دولت انگلستان رسماً استقلال ایالات متحده را به رسمیت شناخت.

فعالیت های پایانی : فعالیت داخل صنف در متن درس ارایه شده بدان رجوع گردد.

۸ . دانستی های برا ی معلم (معلومات و فعالیت های اضافی)

جنگهای استقلال امریکا که از (۱۷۷۵ – ۱۷۸۱) دوام نمود قدم هایی بود به طرف آزادی و حقوق بشر ، سیزده مستعمره انگلیسی در آمریکای شمالی برای تحقق بخشیدن اهداف خود با دولت انگلستان وارد جنگ شدند.

همچنان امریکایی ها توانسته بودند کالا های لازم خود را تهیه کنند و از محدودیت هایی که دولت انگلستان بر آنها وضع نموده بودند ناراضی شدند.

دولت انگلستان سیاست مستعمراتی جدید را پیش گرفت . از سال ۱۷۶۵ – ۱۷۶۳ .م فرانسه و انگلستان برسر مالکیت مستعمرات در امریکاو هندوستان درگیر جنگ شدند . از این سبب مردم مستعمرات باید مصارف

قشون انگلیسی را می پرداختند که این عمل انگلیسی ها سبب خشم و ناراحتی مردم مستعمرات گردید .

در ابتدا مردم امریکا می خواستند که آزادی داخلی بیشتری داشـته باشـند و از حقـوق و امتیـازات انگلـیس هـا برخوردار شوند؛ ولی به همان نسبت جنگ وزدو خورد شدت یافت و علاقهٔ مردم امریکا به استقلال بیشترمی شد مخصوصاً از این بابت ناراحت بودند که دولت انگلستان برای سرکوبی آنها از نیـرو هـای نظـامی اسـتفاده کردنـد بالآخره در فبروری ۱۷۷۶ .م اعلامیهٔ استقلال امریکا که مبتکران آن شخصی به نام جفر سون بودمنتـشر گردیـد که در آن چنین ذکر شده بود تمام افراد بشر حقوق مساوی دارند. به طور طبیعـی حـق حیـات دارنـد و بایـد از آزادی برخوردار شوند و در صورتی که به حقوق آنهاتجاوز صورت گیرد حق شورش را دارند.

برای معلومات مزید رجوع کنید به :

۱- *تاریخ ایالات متحده امریکا ، حمیدی نیا .*

۲- *تاریخ قرون وسطی ، کاسمینسکی .*

کلیات تاریخ ، اسماعیل دولتشاهی